

curier

economic legislativ

drept și uzanțe internaționale

Contractele de vânzare internațională cu termen esențial

1. Caracteristici generale. Atât reglementările legale, cât și practica de comerț exterior deosebesc, în cadrul contractului de vânzare internațională de mărfuri, două varietăți diferite, în funcție de natura termenului de livrare convenit de părți. Din punctul de vedere arătat, se poate face o disociere netă între vânzările cu termen de livrare uzual și cele cu termen esențial.

Exemplele cele mai adesea citate ale unor vânzări cu termen esențial de livrare evocă furnizarea de combustibili și de provizii pentru o navă care pleacă din portul de expediție la o zi fixă sau procurarea de mărfuri de sezon unei întreprinderi alimentare, care își desfășoară temporar activitatea într-o stațiune climaterică sau pe timpul unei competiții sportive (schi, bob etc.). Dacă livrarea nu a avut loc înainte de ridicarea ancorei sau, în celălalt caz, în timp util (iar nu în ultimele zile ale sezonului sau festivalului, ori campionatului), însăși rațiunea contractului de vânzare (cauza sa juridică) dispăre pentru cumpărător.

Exemplele la care ne-am referit pun în evidență și tratarea definitivă că termenele esențiale nu se reduc la indicarea unei zile anumite de livrare. Ele pot deopotrivă să aibă de obiect o perioadă determinată de timp, în genere scurtă (intervalul cât funcționează un târg internațional de mostre, un șantier industrial pentru construirea unui obiectiv cultural, administrativ etc.).

Deosebirile dintre vânzarea cu termen uzual și operațiunea cu termen esențial decurg în principal din efectele specifice pe care le produce expirarea datei stabilite de părți în vederea livrării mărfii. În adevăr, executarea obligației de către vânzător ulterior scadenței convenite prin contract, este admisibilă sau nu, din punct de vedere juridic, în funcție de felul termenului stipulat. Astfel :

— termenul esențial exclude în principiu posibilitatea livrării tardive ;

— termenul uzual o tolerează, în anumite limite, dar bineînțeles cu obligația adițională, pusă în sarcina vânzătorului, de a despăgubi pe cumpărător pentru prejudiciile pe care le-a suferit datorită întârzierii.

În legislația noastră internă, vânzarea de mărfuri cu termen esențial își găsește consacarea în art. 69 din Codul comercial. Textul se aplică deopotrivă, potrivit practicii arbitrale, în activitatea de comerț exterior.

În raporturile dintre organizațiile economice ale țărilor membre în C.A.E.R., o reglementare specifică în materie este prevăzută de unele texte ale C.G.L. 1968/1975, precum paragraful 11, lit. A, paragraful 70, pct. 4, paragraful 77 și paragraful 86. Textele citate folosesc însă denumirea de termen fix, în loc de termen esențial, care ni se pare preferabilă, redând mai exact specificul noțiunii respective.

La rîndul său, Comisia de arbitraj de la București (C.A.B.) a contribuit, prin hotărârile pronunțate, la precizarea regimului juridic al termenului esențial de vânzare internațională, așa cum ne propunem să arătăm în cele ce urmează.

2. Termen esențial cu caracter explicit sau implicit. Părțile care încheie o vânzare internațională dispun, evident, de facultatea de a preciza printr-o clauză adecvată natura de termen esențial pe care înțeleg să o confere momentului fixat pentru livrarea mărfii. În acest caz, raporturilor lor juridice cîștigă în stabilitate, fiind înlăturate de plano eventualele controverse referitoare la caracterizarea datei cînd produsele urmează să fie livrate.

Uneori însă contractul omite să specifice neechivoc semnificația termenului de livrare. În lipsa unei mențiuni exprese referitoare la natura acestuia, se consideră că pe cale de interpretare este totuși, posibil de stabilit voința reală a părților, în măsura în care a fost manifestată cel puțin tacit. Existența termenului esențial de livrare poate fi deci dedusă, în lipsă de alte elemente relevante, din natura operațiunii pe care părțile în cauză au încheiat-o, ținîndu-se seama cu precădere de finalitatea economică urmărită de ele sau de alte circumstanțe semnificative. De astă dată însă o anumită marjă de incertitudine subsistă referitor la efectele contractului, dacă între părți se ivesc ulterior neînțelegeri asupra naturii termenului pe care l-au stipulat, fără precizările necesare.

În sensul arătat, hotărîrea C.A.B. nr. 78 din 17 martie 1980 a stabilit că „un contract de livrare de mărfuri poate fi caracterizat ca un contract cu termen fix, dacă părțile trebuiau și au fost în măsură să-l cunoască acest specific, chiar în lipsa unei clauze care să precizeze explicit că nerespectarea termenului de livrare atrage desființarea în mod automat a contractului.

Prin interpretarea voinței părților și luîndu-se în considerare totodată, natura operațiunii de comerț exterior, practica arbitrală a ajuns la concluzia că s-au încheiat contracte cu termen esențial (fix) de livrare, în următoarele situații :

— Face parte din categoria ce ne preocupă, potrivit hotărîrii citate nr. 78/1980, contractul de aprovizionare cu marfa necesară în vederea repunerii în exploatare a unei uzine, în termen maxim de două luni de la data unor avarii accidentale.

— Intr-o altă speță, soluționată prin hotărârea nr. 195 din 3. septembrie 1980, C.A.B. a apreciat că se încheiase un contract cu termen esențial în trimestrul IV/1975, deoarece piesele tehnice care îl formau obiectul erau necesare pentru edificarea unui obiectiv industrial de către cumpărător și trebuiau predate loco șantierului respectiv, care se încheia, potrivit contractului de construcții-montaj încheiat de cumpărător cu terțul beneficiar al obiectivului la o dată fixă.

3. Regimul juridic al termenului esențial. Particularismul termenului esențial de livrare a mărfii se manifestă sub multiple aspecte, care reprezintă tot altele deosebiri față de termenul uzual. În principal, se pot reține, ca trăsături de diferențiere, mai mult sau mai puțin accentuate, parțiale sau totale, între cele două feluri de termene în discuție următoarele:

— modul de interpretare a clauzei contractuale referitoare la termenul de livrare;

— regimul clauzelor contractuale referitoare la daunele moratorii;

— consecințele reclamației privitoare la calitatea mărfii asupra termenelor de livrare;

— efectele forței majore asupra termenelor contractuale;

— consecințe ale neexecutării la timp a obligației de livrare a mărfii convenite;

— sancțiunea nelivrării mărfii până la expirarea termenului fixat.

4. Interpretarea clauzei contractuale referitoare la termenul de livrare în vânzarea comercială internațională. Termenul esențial de livrare constituie o excepție de la situația normală în consecință, și se aplică o interpretare restrictivă. În caz de dubiu prevalează cu alte cuvinte, punctul de vedere că părțile au înțeles să stipuleze un termen de livrare uzual iar nu unul esențial.

În sensul arătat, jurisprudența reținuse soluția, pe deplin exactă, că prin termen esențial, în accepțiunea art. 69 Cod com. nu se înțelege orice termen care a fost convenit într-o operațiune comercială. Numai unele termene comerciale reunesc cerințele spre a fi socotite esențiale. Prin adoptarea noțiunii de termen esențial, legiuitorul comercial nu a înlăturat, în nici un caz, caracterul de drept comun, în relațiile de afaceri, al termenului uzual.

În temelii raționamentului arătat s-a ajuns la concluzia, explicabilă, că termenul fixat pentru plata unei anumite sume în numerar, deși fixat în cadrul unui contract comercial nu poate fi considerat ca esențial, dacă operațiunea respectivă nu-i conferă, prin natura sa deosebită, un atare caracter exorbitant.

În același sens, C.A.B. a stabilit prin hotărârea nr. 41 din 23 noiembrie 1968 următoarele: „Contractul care nu specifică în mod expres sau din conținutul cărui nu rezultă clar că nerespectarea termenului de livrare atrage desființarea sa deplină drept sau posibilitatea pentru cumpărător de a-l denunța imediat, prezintă natura unui termen uzual de livrare a mărfurilor, iar nu a unui contract cu termen fix, în sensul paragrafului 11, lit. A din C.G.L. Aplicarea textului citat se exclude în deosebi — a adăugat organul arbitral — dacă ulterior expirării termenului de livrare, cumpărătorul nu a denunțat contractul și a fost de acord să primească în continuare, cantitatea de marfă întârziată”.

Cităm deopotrivă ca semnificativă hotărârea C.A.B. nr. 51 din 12 februarie 1980 potrivit căreia „Cumpărătorul nu are dreptul, în cadrul prevederilor C.G.L., să considere anulat contractul de livrare de mărfuri — în lipsa unei clauze în acest sens — în temelii faptului că vânzătorul nu și-a îndeplinit defel obligațiile asumate până la data finală fixată pentru a termina livrarea în asemenea situații — a precizat organul arbitral — cumpărătorul are numai dreptul să solicite penalitățile de întârziere prevăzute de paragraful 83 din C.G.L.". Pe calea unei interpretări restrictive s-a apreciat cu alte cuvinte că nici în condițiile speței evocate părțile nu conveniseră fără echivoc un termen esențial.

Sub alte aspecte totuși anumite soluții arbitrale referitoare la termenul uzual de livrare, se învederează

deopotrivă valabile în domeniul contractelor de comerț exterior care prevăd o anumită perioadă de timp cu caracter esențial, precum un sezon estival, durata unei expoziții sau altele asemenea.

Cu titlu de exemplu, menționăm în sensul ce ne preocupă hotărârea C.A.B. nr. 138 din 29 august 1977 potrivit căreia „neprecizarea în contractul de livrare de mărfuri a cantității aferente fiecărui trimestru echivalează cu o repartizare egală a acestora pro rata temporis”. Cerința elementară de a se menține un nivel pe cât posibil uniform în volumul livrărilor succesive, evitându-se expedițiile masive și supraaglomerările din faza finală, subliniată judicios de organul arbitral referitor la livrările cu termen uzual, se impune, desigur, și în contractele care, în loc de trimestrele unui an întreg, stabilesc o perioadă determinată de timp cu caracter esențial.

5. Clauza contractuală referitoare la daunele moratorii. Vânzarea internațională cu termen uzual de livrare poate desigur să comporte o clauză care să oblige pe furnizor să plătească penalități de întârziere cumpărătorului calculate în funcție de valoarea mărfii nepredate la timp, precum și proporțional cu durata depășirii datei de executare convenite. În practica de comerț exterior atari prevederi contractuale constituie o modalitate frecvent utilizată spre a sancționa pe vânzătorul nepunctual. La rândul lor, C.G.L. recurge la plata de penalități moratorii ca formă preferențială prin care se asigură mobilizarea vânzătorului pentru îndeplinirea la timp a obligației de livrare (paragraful 83).

Orice clauză penală prin care se stabilesc anticipat daune moratorii în sarcina furnizorului nepunctual se învederează însă de neconceput într-o vânzare cu termen esențial, acesta fiind prin definiție incompatibil cu efectuarea tardivă a livrării pe care penalitățile de întârziere o presupun și o admit.

6. Consecințe ale reclamației referitoare la calitatea mărfii asupra termenului de livrare. Convenirea unui termen esențial nu dispensează, evident, pe vânzător de obligația primordială de a procura o marfă pe deplin corespunzătoare din punct de vedere calitativ. Dimpotrivă, existența unor defecte reclamate ca atare de către cumpărător creează furnizorului o situație vădit mai gravă în contracte cu termen esențial, decât în cele cu termen uzual.

Această deosebire de regim juridic apare clar din compararea reglementărilor cuprinse în paragraful 75, pct. 4, cu cele ale paragrafului 77 din C.G.L., primele având de obiect o vânzare cu termen uzual, iar celelalte un contract cu termen esențial.

În situația în care părțile au convenit un termen uzual, dacă vânzătorul acceptă să repare defectele reclamate, iar marfa nu poate fi utilizată conform destinației sale până la efectuarea remediilor, el este obligat, în baza paragrafului 75, pct. 4, din C.G.L. să plătească, la cererea cumpărătorului, penalități de întârziere, calculate de la data prezentării reclamației calitative și până la înlăturarea imperfecțiunilor sau înlocuirea produsului deficitar cu alul impecabil. Din textul paragrafului 75, pct. 4 rezultă, cu alte cuvinte, că înlăturarea defectelor sau înlocuirea mărfii pot avea loc — așa cum se întâmplă în mod obișnuit în practică — abia după expirarea termenului de livrare, iar uneori după un interval de timp destul de mare de la această dată.

Dimpotrivă dacă s-a convenit un termen esențial, paragraful 77, pct. 1 prevede că vânzătorul este obligat să înlătore defectul sau să înlocuiască marfa reclamată din punct de vedere calitativ în limitele termenului de livrare inițial, stabilit prin contract. Soluția adoptată în materie de C.G.L. se înțelege de la sine. În adevăr, dacă vânzătorul ar fi beneficiat de regimul mai favorabil pentru el, instituit de paragraful 75, pct. 4 (plata de penalități de întârziere) ar fi putut oricând să eludeze consecințele juridice deosebit de severe ale termenului esențial livrând punctual la data convenită, o marfă oarecare (cu defecte) pe care ar fi înlocuit-o ulterior cu produsul efectiv comandat de către cumpărător. Rigoarea termenului e-

sențial ar fi fost astfel spulberată, printr-o livrare aparent punctuală. Tocmai spre a se evita asemenea încălcări ale termenului esențial, C.G.L. obligă pe vânzător să nu-l depășească, nici atunci când îi incumbă obligația de a remedia marfa livrată sau de a proceda la înlocuirea ei, conform reclamației formulate de cumpărător.

7. Efectele forței majore asupra termenelor contractuale.

Contrastul dintre termenul uzual și termenul esențial se manifestă și în cadrul regimului juridic al forței majore. Deosebirile rezultă din prevederile paragrafului 70, pct. 1 și pct. 4 din C.G.L.

Imprejurările de forță majoră, care întrunesc condițiile definitorii stabilite de paragraful 68 din C.G.L. produc, dacă durează un timp mai îndelungat, un efect dilatoriu asupra contractelor cu termen uzual de livrare. În adevăr, potrivit paragrafului 70, pct. 1 din C.G.L., termenul de executare a obligațiilor contractuale de către părți se decalează în mod corespunzător, cu durata evenimentului de forță majoră și a consecințelor sale (în limitele precizate de paragraful 70, pct. 2 din C.G.L.).

Dar prin opoziție cu cele arătate până acum, prelungirea termenelor de îndeplinirea obligațiilor contractuale nu operează sub nici o formă în cazul ivirii unor cazuri de forță majoră, dacă termenul de livrare convenit de părți are caracter esențial (fix). Această soluție, consacrată de paragraful 70, pct. 4 din C.G.L., agravează substanțial răspunderea contractuală a vânzătorului, care nu se poate prevala, spre a-și motiva din punct de vedere juridic întârzierea în expedierea mărfii, de cauzele care sînt de natură să-l exonereze de plata penalităților potrivit cu reglementările de drept comun ale C.G.L. În orice condiții, punctualitatea vânzătorului este absolut obligatorie în contractele cu termen esențial. El își asumă, cu alte cuvinte, implicit, dar îndubitabil, însuși riscul evenimentelor de forță majoră.

8. Consecințe ale neexecutării obligației de livrare a mărfii. În cadrul vânzării cu termen uzual de livrare, legislația prevede remediul așa-numit al „executării coactive” spre a asigura obținerea de către cumpărător a mărfii de care avea nevoie, chiar dacă vânzătorul nu își îndeplinește obligația de livrare la care se angajase. Folosirea remediului arătat în vânzarea cu termen esențial implică unele circumstanțieri, care o particularizează și din acest punct de vedere, deși într-un mod mai puțin accentuat, față de dreptul comun al materiei.

În contractele cu termen uzual, art. 68 alin. 3 Cod com. organizează, în caz de nelivrare a mărfii, așa-numita **cumpărare de înlocuire**, precizînd că „dacă neexecutarea contractului provine din partea vânzătorului, cumpărătorul are dreptul de a face să se cumpere lucrul de către un ofițer public însărcinat cu asemenea acte”. Totodată, art. 68, alin. 4 Cod. com. recunoaște cumpărătorului dreptul să pretindă diferența dintre prețul plătit a doua oară și acela convenit cu primul vânzător precum și să ceară eventualele despăgubiri adiționale, dacă li sînt convenite. În fine, legiuitorul subordonează realizarea „cumpărării de înlocuire” de condiția normală ca partea care se folosește de procedura unei „executări coactive” să încuștințeze pe vânzător că va acționa astfel pentru satisfacerea, pe această cale indirectă, a drepturilor sale derivate din contract (art. 68, alin. 5).

Practica arbitrală a interpretat larg dispozițiile legale citate, stabilind că procedura de cumpărare prin mijlocirea unui „ofițer public” (agent al unei burse de mărfuri, al unei licitații etc.) nu este exclusivă. În consecință „se recunoaște, în general, cumpărătorului — arată hotărîrea C.A.B. nr. 158 din 19 iunie 1980 — dreptul de a recurge direct la o cumpărare de înlocuire, fiind autorizat și în acest caz să ceară, cu titlu de despăgubire, diferența dintre prețul contractului original de vânzare și prețul cumpărării de înlocuire”. În această situație, a mai precizat hotărîrea arbitrală citată, dovada diferenței de preț se face cu factura sau alte acte din care să rezulte cu certitudine noul preț plătit pe cînd în vânzările efectuate prin intermediul unui ofițer public proba rezultă de la

sine din însuși actul de vânzare întocmit sub egida sa. În orice caz, practica arbitrală a decis că procurarea mărfii de înlocuire de la alți furnizori decît cei cu care s-a încheiat contractul inițial este admisibilă numai cu condiția ca aceasta să prezinte caracteristici (sortimentale, calitative etc.) similare celor convenite prin contractul rămas în neexecutare. În sensul arătat pot fi citate hotărîrile C.A.B. nr. 27 din 13 iulie 1972; nr. 5 din 7 februarie 1973; nr. 56 din 7 iulie 1978; nr. 25 din 24 ianuarie 1977; nr. 108 din 22 aprilie 1980; nr. 158 din 19 iunie 1980.

În practica arbitrală s-a pus și problema dacă reglementările din Codul comercial la care ne-am referit, destinate să asigure executarea în natură a contractului de vânzare internațională chiar dacă furnizorul nu-și onorează obligația de livrare, pot fi extinse prin interpretare — în măsura în care, desigur, legea română are în speța respectivă calitatea de *lex contractus* — deopotrivă în operațiunile cu termen esențial.

Răspunsul este în principiu afirmativ, însă implică unele deosebiri, după cum avem în vedere un termen esențial care constă într-o zi determinată sau se materializează într-o perioadă anumită de o săptămînă, o chenzină etc.

Cea din urmă ipoteză beneficiază de cîteva soluții arbitrale, care decid că termenul care constă într-o perioadă determinată, cu caracter esențial, nu exclude procedura cumpărării de înlocuire. În spețele avute în vedere de C.A.B., furnizorul trebuia să procure anumite materiale (piese tehnice), necesare pe un șantier al unei întreprinderi de construcții, care se obligase să edifice un obiectiv industrial, cu dată fixă de predare în folosință (hotărîrea nr. 195 din 3 septembrie 1980) sau să aprovizioneze un șantier care proceda la repunerea grănblică în exploatare a unei uzine parțial avariate, pînă la o zi anumită, ce nu putea fi depășită (hotărîrea nr. 78 din 17 martie 1980). În ambele litigii citate, organul arbitral a decis că în lipsa oricărei livrări efectuate de către furnizorul contractual, cumpărătorul (constructor) a fost îndreptățit, spre a se conforma termenului esențial convenit cu beneficiarul edificii, termen deopotrivă cunoscut ca esențial și de către vânzător, să-și procure mărfurile de înlocuire în timp util spre a respecta scadența absolut obligatorie.

Dar practica arbitrală nu a avut încă ocazia să se pronunțe și în problema dacă remediul constînd într-o cumpărare de înlocuire poate fi utilizat deopotrivă în vânzările cu termen esențial fixat într-o anumită zi (iar nu pe o perioadă determinată de timp).

Intrucît în operațiunile din această ultimă categorie cumpărătorul trebuie să aștepte, în genere executarea obligației furnizorului pînă la termenul esențial, s-ar părea că de data respectivă ar putea fi socotită abuzivă, afară numai dacă s-ar stabili în mod cert că vânzătorul nu procedase la măsurile pregătitoare cum ar fi lansarea în producție, necesare spre a-și îndeplini punctual angajamentul contractual.

Mai este de reținut că, potrivit art. 69 Cod com., cumpărătorul poate fi de acord, cu o prelungire — de altfel extrem de scurtă — a termenului esențial, cu o durată adițională de cel mult o zi de la manifestarea acestui consimțămînt. În interval s-ar părea că nu se exclude posibilitatea de a se recurge, însă numai a doua zi după notificarea consimțămîntului arătat al cumpărătorului, la o „executare coactivă”, dacă obligația de livrare a cumpărătorului rămîne totuși neonorată chiar și în cursul prorogării astfel acordate.

9. Sancțiunea nelivrării mărfii pînă la expirarea termenului convenit. În lipsa unei cumpărări de înlocuire, care, în limitele anterior arătate, ar putea interveni ca un remediu în orice vânzare internațională de mărfuri, neexecutarea obligației de livrare de către furnizor poate avea ca rezultat sancțiuni diferite, după cum părțile au convenit un termen uzual sau un termen esențial.

În vânzarea cu termen uzual, legislația română de drept comun (art. 1020 din Codul civil) autoriză pe cumpărător să obțină pe cale judiciară sau arbitrală, ca sancțiune im-

potrivă furnizorului, atât rezoluțiunea contractului, cât și daunele corespunzătoare. În nici un caz însă, rezoluțiunea nu operează desființarea contractului de plin drept (eo ipso), în lipsa unui pact comisoriu special, ci trebuie pronunțată de către organul de jurisdicție, în măsura în care constată o culpă semnificativă în sarcina vânzătorului.

Spre deosebire de soluțiile evocate, C.G.L. exclude în principiu, chiar în atârși situații, rezoluția contractului de livrare de mărfuri pe care îl reglementează, înțelegând astfel să impulsioneze, în orice condiții, executarea în natură, chiar tardivă a obligației asumate. Sancțiunile patrimoniale instituite de C.G.L. constau, în asemenea ipoteză, așa cum s-a spus și anterior, îndeosebi în plata unor penalități moratorii de către furnizor.

Regimul contractelor cu termen esențial se particularizează vădit, prin comparație cu cel al operațiunilor cu termen uzual, și sub aspectul sancțiunilor pentru neexecutare ce ne preocupă.

În adevăr, convenirea unui termen esențial echivalează cu stipularea unei condiții rezolutorii exprese, care atrage în mod automat (ipso jure) desființarea contractului respectiv, fără somație, punere în întârziere sau cerere de chemare în judecată, dacă furnizorul nu își îndeplinește, până la data stabilită, obligația de livrare, fie că era sau nu în culpă pentru această neexecutare.

De aici decurg unele consecințe juridice pe care nu le întâlnim în vânzarea cu termen uzual de livrare. Astfel, potrivit hotărârii C.A.B. nr. 78 din 17 martie 1980, „neexecutarea unui asemenea contract până la termenul esențial, deosebit de urgent pe care îl stabilise, îndreptățește pe cumpărător să-l denunțe, refuzând aducerea sa la îndeplinire ulterior momentului repunerii în funcțiune a uzinelor, cu materiale procurate între timp de către cumpărătorul-constructor”.

Mai mult decât atât, potrivit hotărârii nr. 195 din 3 septembrie 1980, pronunțată de asemenea, de C.A.B., contractul cu termen esențial expiră la împlinirea acestuia, fără a se cere, în scopul arătat, vreo manifestare de voință specială a cumpărătorului, prin care să declare reziliat contractul sau să-l denunțe din cauza întârzierii în livrarea mărfii convenite.

Pe de altă parte, practica arbitrală a stabilit, în deplină concordanță cu soluția de principiu citată, cu mărfurile livrate de furnizor după expirarea termenului esențial, care operează desființarea contractului în cauză, constituie o operație extracontractuală. În consecință, vânzătorul nu poate, în principiu, să mai pretindă prețul de la cumpărător. În sensul arătat, hotărârea C.A.B. nr. 195 din 3 septembrie 1980 a arătat că „după expirarea termenului esențial al închiderii șantierului de construcție, contractul de livrare încetându-și de la sine orice efecte, furnizorul nu mai are nici o justificare să efectueze și ulterior livrările de piese tehnice la care se angajase (în speță le-a predat cu o întârziere de 3 ani). Dacă totuși, a făcut-o, fără să fi întrebat pe cumpărător, dacă îi mai sînt necesare, se găsește în culpă și nu poate pretinde prețul lor”.

La rîndul lor, dispozițiile din C.G.L. consacră soluții similare. Astfel, potrivit paragrafului 11, lit. A, pct. 1, în cazul nerespectării termenului fix de livrare, contractul se desființează în mod automat sau cumpărătorul este în drept să-l denunțe imediat. Aceeași reglementare, instituind dreptul cumpărătorului de a denunța contractul, o găsim reiterată și în paragraful 77, pct. 1, din C.G.L., în situația în care furnizorul nu a remediat defectele mărfii până la expirarea termenului esențial.

Totuși, analogia semnalată cu dreptul comun românesc nu este totală. Acesta se învederează mai sever, sub aspectele pe care le vom preciza, decât reglementările din C.G.L., mai favorabile vânzătorului.

Sistemul de sancțiuni instituit de C.G.L. în materie prezintă oarecare complexitate, acordînd cu titlu prealabil un drept de opțiune cumpărătorului și stabilind în subsidiar o soluție general aplicabilă — penalități compensatorii — dar susceptibilă de corective convenționale.

Potrivit paragrafului 86, pct. 2 din C.G.L., cumpărătorul beneficiază, mai întâi, de un drept de opțiune cît privește modul de reparare al prejudiciului suferit prin neexecutarea contractului pînă la expirarea termenului esențial de livrare. El poate, denunțînd contractul, să ceară vânzătorului fie despăgubiri echivalente cu prejudiciile cauzate de neîndeplinirea obligației de livrare, fie penalitățile compensatorii stabilite de paragraful 86, pct. 1, din C.G.L. Exercițarea acestui drept de opțiune poate fi însă practic restrînsă, în măsura în care prin contractul respectiv sau printr-un acord guvernamental ori interministerial s-a convenit într-altfel.

Dacă, în cadrul opțiunii arătate, cumpărătorul preferă să obțină penalități compensatorii, acestea însumează, potrivit paragrafului 86, pct. 1 din C.G.L. un procent de 5 la sută din valoarea mărfii nelivrate pînă la expirarea termenului esențial. În mod vădit, reglementarea citată avantajează pe vânzător, de vreme ce partea cea mai însemnată din prejudiciu suferit de cumpărător (95 la sută) rămîne neacoperit prin plata penalității globale, cu caracter compensator de 5 la sută. Spre a remedia, totuși, soluția arătată, consacrată printr-o reglementare de aplicare generală, paragraful 86, pct. 1 din C.G.L. admite un corectiv, lăsînd părților posibilitatea ca prin contractul de livrare să prevadă o altă penalitate compensatorie, de sigur superioară. Aceeași facultate de a deroga de la procentul derizoriu de 5 la sută poate fi exercitată, potrivit textului citat, de către organele administrației centrale de stat ale părților contractante (vânzător și cumpărător) printr-un acord guvernamental sau interministerial.

Regimul complex la care ne-am referit se regăsește și în cadrul prevederilor paragrafului 77, pct. 1 *in fine*, din C.G.L. Textul are de obiect sancțiunile patrimoniale aplicabile vânzătorului care a livrat o marfă cu defecte fără să le fi remediat în limita termenului fix, stabilit prin contract. Depășirea acestuia îndreptățește pe cumpărător să denunțe contractul și să exercite opțiunea examinată mai sus, avînd, deci, posibilitatea să pretindă fie despăgubiri, fie penalitățile compensatorii de 5 la sută sau altele convenționale, mai mari, dacă au fost eventual stabilite ca atare prin contractul încheiat de părți sau printr-un acord guvernamental (interministerial). În fond, paragraful 77, pct. 1 transpune tale quale, în ipoteza specială a reclamației calitative, soluția de ordin general din paragraful 86, fără vreo modificare de substanță.

10. Modificări convenționale ale efectelor termenului esențial. La fel cum inserarea unui termen esențial, derogator de la dreptul comun, în cuprînsul contractului de vânzare internațională poate avea loc prin voința părților, tot astfel modificarea sau suprimarea efectelor sale specifice decurge din consimțămîntul realizat în acest scop de către cei în cauză, afară numai dacă legea nu dispune în alt mod.

În sensul arătat, art. 69, alin. 1 Cod com. prevede posibilitatea prelungirii, de altfel, foarte scurte, a oricărui termen esențial. Dreptul de a iniția această prorogare nu aparține însă în nici un caz debitorului obligației neexecutate punctual. Numai partea în favoarea căreia a fost stipulat termenul esențial — deci creditorul prestației — are facultatea ca, în maximum 24 de ore după expirarea datei respective, să încunoștințe pe celălalt contractant că vrea să obțină, totuși, îndeplinirea obligației convenite. Într-o asemenea situație vânzarea trebuie să aibă loc, potrivit art. 69, alin. 2 Cod com., a doua zi după notificare.

Așadar, în sistemul legislației noastre interne, facultatea prelungirii termenului esențial aparține în exclusivitate creditorului obligației neexecutate la timp (în genere cumpărătorului). Oferta sa de prorogare, materializată în încunoștințarea la care se referă art. 69, alin. 1 Cod com., urmează însă să fie acceptată de vânzător spre a produce efect. În principiu, este de presupus că acesta va fi de acord, spre a evita o rezoluție de plin drept. Se ajunge astfel la o voință concordantă a părților în cauză, fără care expirarea termenului esențial ar rămîne definitivă.

Posibilitatea prelungirii termenului esențial este prevăzută și de paragraful 11, lit. A, pct. 2 din C.G.L. Potrivit

textului citat, vânzătorul este în drept să efectueze livrarea după expirarea termenului fix stabilit în contract, însă numai cu acordul cumpărătorului. Inițiativa de a solicita prorogarea aparține de astă dată vânzătorului, această ofertă fiind condiționată, în mod firesc, spre a produce efecte, de acceptarea cumpărătorului.

Dintr-un alt punct de vedere este de observat că, spre deosebire de art. 69 Cod com., reglementarea din C.G.L. nu limitează durata de timp înăuntrul căreia vânzătorul poate face propunerea de prelungire a termenului fix. Credem însă că, ținând seama de natura acestuia, oferta vânzătorului de a-și executa — tardiv — obligația de livrare trebuie să intervină după un interval relativ scurt, spre a avea expectativa de a obține asentimentul cumpărătorului. Acordul necesar devine, în adevăr, tot mai problematic, pe măsură ce timpul trece.

O altă dispoziție din C.G.L. care admite prelungirea termenului fix de livrare, și anume paragraful 77, pct. 2, are de obiect regimul reclamației formulate de cumpărător pentru defecte ale mărfii pe care a primit-o. În principiu (așa cum s-a arătat anterior), vânzătorul trebuie să efectueze remediile în limita termenului fix stabilit prin contract (paragraful 77, pct. 1). Totuși, cumpărătorul poate fi de acord ca vânzătorul să înlăture defectele și după expirarea acestui termen. Un asemenea consimțământ implică însă trecerea contractului respectiv de sub regimul deosebit de sever al termenului esențial, sub regimul mai tolerant — cel de drept comun — al termenului uzual de livrare.

În adevăr, în situația ce ne preocupă, depășirea termenului fix nu va mai atrage desființarea de plin drept a contractului, din cauză că remediile s-au prelungit dincolo de limita timpului astfel convenit. Vânzătorul este autorizat de paragraful 77, pct. 2 din C.G.L. să înlăture defectele, cu acordul cumpărătorului, și după expirarea termenului fix. În acest caz însă, va trebui să plătească penalități moratorii, la cererea cumpărătorului, pentru intervalul de timp cât marfa nu poate fi folosită conform destinației sale. Soluția rezultă din coroborarea paragrafului 77, pct. 2 cu paragraful 31, pct. 5 cu paragraful 75, pct. 4 și cu paragraful 83 din C.G.L. Ea constituie sancțiunea patrimonială aplicată în mod normal vânzătorului răspunzător pentru defectele mărfii, în orice contract de livrare guvernat de C.G.L.

Se învederează astfel că stipularea unui termen esențial de livrare derogă de la regimul uzual al vânzării internaționale de mărfuri numai în măsura în care părțile înțeleg să i se conformeze întocmai. În subsidiar, chiar atari contracte revin, potrivit dispozițiilor examinate din C.G.L., sub imperiul reglementărilor de drept comun ale vânzării cu termen uzual, de îndată ce se poate constata acordul părților de a se depăși termenul fix, inițial convenit.

dr. O. CĂPĂȚINĂ

Efectele rezilierii contractului de agent comercial

Agenții comerciali joacă un rol important în schimburile comerciale internaționale, prin faptul că asigură legătura între exportatori și clienți potențiali de pe diferite piețe, facilitând desfacerea produselor fără ca prezența efectivă a vânzătorului să fie întotdeauna necesară. Principalul element care conferă agenților comerciali un astfel de rol important rezidă în faptul că aceștia cunosc în detaliu condițiile concrete de pe piață, precum și nevoile, gusturile și obiceiurile consumatorilor potențiali, fiind, în consecință, în măsură să găsească noi clienți, să încheie — sau să faciliteze încheierea — a noi contracte de vânzare-cumpărare.

În general, principala sarcină a unui agent comercial constă tocmai în găsirea de noi cumpărători pentru produse de obicei puțin cunoscute pe piața de care se ocupă. Această presupune, de multe ori, eforturi însemnate pentru procurarea unei clientele cât mai fidele. Odată însă introduse în mod satisfăcător produsele pe piață, se poate întâmpla ca exportatorul să aprecieze că nu-i mai sînt necesare serviciile agentului și, în consecință, să decidă renunțarea la colaborarea cu acesta (pentru a nu mai fi ținut a-i vărsa comision pentru contractele încheiate).

Este evident faptul că, de cele mai multe ori, după rezilierea contractului dintre agent și exportator, acesta din urmă va continua să beneficieze de munca anterioară depusă de agent (menținerea clientelei, obținerea de comenzi ferme negociate de către agent înaintea încetării raporturilor juridice dintre cele două părți etc.). În acest context, pentru a desdăuna agentul pentru partea din eforturile sale care nu a fost acoperită de comisioanele deja încasate, în unele țări vest-europene au fost adoptate reglementări în baza cărora exportatorul este ținut să verse — cu ocazia încetării contractului — o anumită indemnizație agentului. Această indemnizație poate reprezenta, în anumite cazuri, o sumă considerabilă; tocmai de aceea exportatorul trebuie să cunoască reglementările în materie existente în țările în care dispune de agenți comerciali; iar aceste reglementări diferă de la o țară la alta, în funcție de sistemul de drept aplicabil: în timp ce în cea mai mare parte a țărilor vest-europene cu sisteme de drept de tip romanic sau germanic obligația de a vărsa astfel de indemnizații este cvasi-autonată, în țările cu sisteme de drept bazate pe Common law plata indemnizației nu este obligatorie decât în măsura în care o prevede expresă în acest sens a fost inclusă în contractul dintre părți.

Prezentăm, în cele ce urmează, principalele prevederi în materia desdăunării agenților comerciali cu ocazia rezilierii contractului dintre aceștia și exportatori în Franța, R. F. Germania, Elveția, Italia și Austria¹.

Franța. Sistemul de drept francez este probabil cel mai avantajos pentru agenți. Conform legii franceze, agentul are dreptul la o indemnizație specială dacă exportatorul pune capăt contractului în mod unilateral (în sensul fie că reziliază contractul în mod prematur, fie că nu reînnoiește relația contractuală cu toate că anterior se angajase în acest sens).

Agentul nu are drept la indemnizație dacă contractul expiră la termenul convenit de către părți sau dacă acesta este denunțat prematur de către exportator ca urmare a culpei agentului. Pe de altă parte, se poate considera că exportatorul a reziliat în mod prematur și unilateral contractul, fără să fie vorba de culpa eventuală a agentului, dacă el dorește să aducă modificări fundamentale relației contractuale, iar agentul, în aceste circumstanțe, nefiind de acord cu exigențele celeilalte părți, încetează îndeplinirea mandatului său.

Legea franceză nu autoriză agentul și exportatorul să convină în avans ca acesta din urmă să nu fie ținut să verse indemnizația respectivă; nu este însă interzis celor două părți să convină în sensul că contractul urmează să înceteze la sfârșitul unei perioade determinate. De asemenea, atunci cînd părțile cad de acord asupra unei perioade de probă cu durată determinată, exportatorul nu este obligat să plătească indemnizația în cazul în care nu prelungeste sau nu reînnoiește contractul.

În cazul în care exportatorul pune capăt relației contractuale ca urmare a unei greșeli comise de către agent, stabilirea existenței culpei și a întinderii acesteia (întindere care să îndrituiască încetarea contractului) cade în sarcina tribunalului. Proba în legătură cu culpa revine exportatorului.

În afara culpei agentului, mai există un alt caz în care legea franceză absolvă pe exportator de la plata indemnizației: forța majoră. Și în acest caz tribunalul este acela care trebuie să se pronunțe asupra existenței forței majore, pe baza probelor furnizate de către exportator.

¹ Vezi, în acest sens, și Branko Vukmir: „Les contrats d'agence: connaître la loi“, în Forum du commerce international nr. 2/1981.

În cazurile în care trebuie plătită indemnizația, cuantumul acesteia este stabilit de către tribunal.

Ceea ce caracterizează legislația franceză în materie este faptul că agentul nu este ținut să facă dovada că a procurat în mod efectiv clienți pentru mărfurile exportatorului. Simplul fapt că un agent a pierdut în mod prematur dreptul de a reprezenta exportatorul poate fi considerat ca o pierdere sau un prejudiciu care, în consecință, dă dreptul la desdăunare.

R. F. Germania. Legislația vest-germană protejează, de asemenea, agenții confrunțați cu rezilierea contractului de către exportatori. În baza legii federale, pentru a putea fi vorba de plata unei indemnizații, este necesar ca, odată contractul denunțat de către exportator (în unele cazuri chiar de către agent), exportatorul să continue să întrețină relații de afaceri cu clienți procurați anterior de către agentul său. Legea cuprinde, de asemenea, o altă cerință legată de cea precedentă: agentul trebuie să nu fi beneficiat de comision pentru tranzacții deja încheiate sau pe punctul de a fi încheiate cu clienți procurați de către el înainte încetării contractului. În fine, legea stipulează că indemnizația acordată agentului trebuie să fie echitabilă.

În legislația vest-germană problemei cauzei încetării contractului sau celei încetării premature a acestuia nu li se acordă nici o importanță juridică. Dacă condițiile sus-menționate sînt îndeplinite (cu excepția cazurilor în care este vorba de culpa agentului), chiar dacă contractul a încetat ca urmare a decesului, a îmbolnăvirii sau a pensionării agentului, el sau moștenitorii săi păstrează dreptul la indemnizație pentru denunțarea contractului.

Ca și în cazul legislației franceze, cea vest-germană consideră ca neavenită orice clauză prin care agentul renunță la dreptul său la indemnizație în cazul denunțării contractului. O altă asemănare între cele două legislații rezidă în aceea că, în cazul încetării contractului ca urmare a culpei agentului, exportatorul nu este ținut să verse nici un fel de indemnizație acestuia.

La calculul cuantumului indemnizației se ține cont de durata relației contractuale dintre părți, indemnizația fiind, de regulă, direct proporțională cu aceasta. De obicei, calculul se efectuează pe baza nivelului mediu anual al comisionanelor percepute pe parcursul celor 5 ani precedenți încetării contractului.

Elveția. Legislația elvețiană, care recunoaște, de asemenea, dreptul agentului la indemnizație în cazul denunțării contractului, acordă o importanță notabilă legăturii dintre acest drept și contribuția la „creșterea esențială” și efectivă a clientelei pentru produsele exportatorului, precum și la „beneficiile efective” pe care exportatorul le obține, ca urmare a existenței acestei clientele, după denunțarea contractului. Legea nu recunoaște agenților dreptul de a pretinde o indemnizație suplimentară pentru tranzacții pentru care exportatorul a plătit deja un comision.

Dreptul elvețian prevede principiul că agentului trebuie să i se verse o „indemnizație echitabilă”. De asemenea, ca și în cazul țărilor menționate anterior, dreptul elvețian stipulează că agentul nu are dreptul la nici o desdăunare dacă încetarea contractului se datorește culpei sale.

Conform reglementărilor elvețiene, indemnizarea agentului este obligatorie, acesta neputînd să renunțe în avans la dreptul său. Această regulă se aplică oricărei persoane care îndeplinește funcțiile unui agent comercial în mod permanent și ca activitate principală. Ca urmare, tribunalele nu recunosc nici un fel de acord — scris sau verbal — prin care agentul liberează exportatorul de obligația acestuia de a-i plăti indemnizația. Cu toate acestea, odată terminată relația contractuală, agentul poate renunța la valorificarea dreptului său.

Referitor la cuantumul indemnizației la care are dreptul agentul, acesta nu poate depăși „cîștigul anual net” realizat de el.

Italia. În Italia contractele încheiate între agenți și exportatori sînt guvernate de „acorduri colective” care au putere de lege. În virtutea acestor acorduri, dacă vânzătorul și agentul sînt, ambii, italieni, primul trebuie să verse

un anumit procent din fiecare comision plătit celui de-al doilea, unui organ național de asistență în favoarea agenților și reprezentanților comerciali, ENASARCO (Ente nazionale di Assistenza per Agenti e Rappresentanti di Commercio). Atunci cînd relația contractuală dintre părți ia sfîrșit, agentul poate primi sumele vărsate la ENASARCO cu titlu de desdăunare pentru denunțarea contractului. Acest sistem protejează agenții împotriva falimentului sau insolvabilității vânzătorului.

Dacă vânzătorul este străin (exportator dintr-o altă țară), acesta nu este obligat să verse o anumită contribuție la ENASARCO, însă, în orice caz, trebuie să plătească o indemnizație agenților săi atunci cînd reziliază un contract încheiat pe o perioadă nedeterminată.

În ultimii ani, în unele contracte colective a fost prevăzut un nou tip de desdăunare, care există și în alte țări vest-europene, „indemnizația de clientelă”, pe care un exportator este obligat să o verse agentului său la rezilierea contractului din alte motive decît culpa acestuia din urmă. Nivelul acestei indemnizații este de circa 3% din suma tuturor comisionanelor primite de către agent pe toată durata validității contractului.

Austria. Legislația austriacă conține, de asemenea, dispoziții referitoare la indemnizarea agentului în cazul încetării contractului înainte de termenul fixat. Dacă un exportator pune în mod prematur capăt unui contract încheiat cu un agent comercial, fără ca acesta din urmă să aibă vreă culpă, și dacă exportatorul a continuat să obțină profituri de pe urma activităților agentului său după rezilierea contractului, agentul are dreptul la o indemnizație specială.

Reglementările în vigoare în prezent stipulează că, dacă contractul dintre părți a fost în vigoare timp de peste 12 ani, indemnizația poate să se cifreze la 1/12 din comisionul anual. De regulă, desdăunarea nu poate să depășească nivelul comisionului anual total, care este calculat pe baza comisionului anual mediu încașat în cursul ultimilor 3 ani precedenți denunțării contractului. După cel de-al treilea an de validitate a contractului, indemnizația finală este redusă în fiecare an cu 1/12 și, așa cum s-a arătat deja, după 12 ani agenții au dreptul la o compensație, care însă nu poate depăși 1/12 din comisionul anual.

Pe o altă parte, agenții nu au dreptul la nici o indemnizație dacă mandatul lor a fost retras la expirarea perioadei indicate în contractul încheiat între părți.

Adrian CONSTANTINESCU
I.E.M.

Practică arbitrală internațională

APLICAREA DREPTULUI MATERIAL AL ȚĂRII VÎNZĂTORULUI ÎN LITIGIU ÎZVORÎT DINTR-UN CONTRACT DE VÎNZARE-CUMPĂRARE CU TERMEN INCERT, ÎNCHEIAT DE ÎNTREPRINDERI DE COMERȚ EXTERIOR DIN ȚĂRILE MEMBRE ALE C.A.E.R.

Contractele de vânzare-cumpărare se încheie, de regulă, cu termene de livrare certe încă din momentul nașterii respectivelor raporturi juridice obligaționale.

În unele cazuri, data împlinirii termenului nu este sau nu poate fi cunoscută în momentul încheierii contractului, cu toate că există convingerea producerii acestei date. Un exemplu îl constituie contractele cu termen de livrare incert, mai rar întîlnite în practică.

Condițiile de executare a contractelor, în cazul în care conțin termene de livrare incerte, pot fi convenite de

părți sau sint stabilite potrivit dreptului material aplicabil contractului (*lex contractus*).

În cazul contractelor de vânzare-cumpărare, încheiate între părți din țări membre ale C.A.E.R., dacă acestea nu au convenit condițiile de executare a contractului cu termen incert, prin clauzele contractului, atunci se va ține seama de dispozițiile C.G.L.—C.A.E.R. 1968—1975, iar pentru problemele nereglementate sau incomplet reglementate de aceste Condiții generale de livrare, se aplică, potrivit § 110 pct. 1 din C.G.L.—C.A.E.R. 1968/1975, dreptul material al țării vânzătorului.

Completarea unor probleme nereglementate sau incomplet reglementate prin contract, prin aplicarea dreptului material al țării vânzătorului, impune o deosebită atenție, atât pentru identificarea normei legale aplicabile cit și pentru aplicarea sa cu bună-credință, prezumție ce se află la baza tuturor actelor juridice civile.

O asemenea situație — determinată de termenul de livrare incert, stabilit într-un contract de vânzare-cumpărare — a făcut obiectul unui litigiu, dintre o întreprindere din R.D. Germană și una din țara noastră, soluționat — potrivit art. 2 din Regulamentul Comisiei de arbitraj de la București, art. I și II din Convenția de la Moscova din 1972, ratificată de România prin Decretul nr. 565/1973, și § 90 din C.G.L.—C.A.E.R. 1968/1975 de Comisia de arbitraj de la București, ca instanță a țării piritului¹ prin hotărârea nr. 7 din 5 ianuarie 1982.

În speță, la data de 3 decembrie 1980 a fost încheiat un contract de vânzare-cumpărare de mărfuri, vânzătorul fiind o întreprindere din R.D. Germană, iar cumpărătorul, o întreprindere din țara noastră. Contractul nu conținea nici o stipulație asupra unui termen sau perioade de livrare, menționând numai că livrarea va putea începe la 15 decembrie 1980, iar instrucțiunile de livrare se vor trimite de cumpărător, prin telex, până la data de 23 decembrie 1980. Termenul de livrare era deci incert.

Deși la data de 20 decembrie 1980, cumpărătorul a trimis un telex, prin care solicita vânzătorului, ca data livrării să se convină ulterior, și deși nici instrucțiunile menționate mai sus nu au fost trimise la data convenită în contract, produsele au fost expediate cumpărătorului, la data de 30 decembrie 1980.

Preținzându-i-se prețul mărfii, întreprinderea cumpărătoare a refuzat achitarea lui, propunând returnarea mărfii, pe cheltuielile vânzătorului sau lăsarea ei în custodia unui terț, pe motiv că executarea contractului s-a făcut prematur, cu nerespectarea unor clauze din contract — cum ar fi transmiterea instrucțiunilor de livrare —, și că vânzătorul fusese înștiințat, de cumpărător, în scris, mai înainte ca el să fi procedat la livrarea mărfii, de voința sa de prelungire a termenului de livrare, până la o dată ce urma a se conveni ulterior. De asemenea, cumpărătorul a atras atenția vânzătorului că, prin comportarea sa, nu a ținut seama de unele dispoziții din legislația germană și a comis un abuz de drept, sancționat de legea vest-germană.

Cu ocazia soluționării litigiului, instanța de arbitraj a apreciat, în mod corect, în opinia noastră, că, în speță, clauza contractuală incompletă, referitoare la termenul de livrare, urma a fi circumstățată, în temeiul prevederilor § 110 din C.G.L.—C.A.E.R. 1968/1975, de dreptul material al țării vânzătorului, respectiv de Legea contractelor economice a R.D. Germane din 5 februarie 1976 (G.I.W.).

Potrivit § 44 din G.I.W.², dacă momentul prestației nu a fost convenit de părți și el nici nu reiese din scopul prestației, vânzătorul este îndreptățit să execute imediat respectiva livrare de marfă dar, cu obligația de a-l informa pe cumpărător despre executarea prestației în modul comercial uzual. Or, în speță, vânzătorul nu numai că nu a informat pe cumpărător despre livrarea mărfii, dar nu a ținut seama nici de comunicarea — scrisă și motivată —, a cumpărătorului, ce a primit-o înainte de efectuarea livrării, prin care cumpărătorul, în temeiul § 44 pct. 3 din G.I.W. își manifesta primul voința de a proroga

termenul de livrare a mărfii, pentru o altă perioadă, ce urma să fie convenită, tocmai cu consecința firească de a împiedica pe vânzător de a mai uza de posibilitatea executării imediate a contractului, în condițiile § 44 pct. 1 din G.I.W.

Față de aceste împrejurări, precum și de faptul că vânzătorul a expediat marfa fără instrucțiunile de livrare, cum prevedea expres contractul, reiese că vânzătorul a comis un abuz de drept, sancționat de § 7 pct. 1 din G.I.W. Potrivit acestui text de lege „Exercitarea drepturilor izvorite dintr-un raport juridic este interzisă cînd are ca scop provocarea unei pagube celui alt partener”, statornicindu-se, astfel, principiul bunei-credințe în exercitarea drepturilor izvorite dintr-un raport juridic, care nu permite exercitarea lor nu numai cînd are ca scop provocarea unei pagube celui alt partener, dar și cînd, așa cum prevede § 7 pct. 2 din G.I.W., „Exercitarea drepturilor rezultate dintr-un raport juridic este nepermisă și atunci cînd este în contradicție cu propria comportare a acestuia, legat de relația juridică dată”.

Referitor la teoria abuzului de drept în legislația est-germană, menționăm și Codul civil al R.D. Germane din 19 iunie 1975, care prevede, în art. 15 alin. 2 că „Exercitarea unui drept nu este permisă dacă prin aceasta se urmăresc scopuri contrarii prevederilor legale sau principiilor moralei socialiste”.

Observăm că între concepția legislatorului român și a celui est-german există deosebiri în ceea ce privește conceptul de abuz de drept. Legiuitorul est-german a legat întotdeauna ideea abuzului de drept de existența unui prejudiciu material, în timp ce legislația română este categorică în asocierea ideii abuzului de drept, în materie contractuală, de existența unei pagube. Așa cum se arată, de altfel în literatura română de specialitate, abuzul de drept poate cuprinde fapte extrem de diverse, săvîrșite în exercitarea drepturilor civile. Poate fi vorba de fapte săvîrșite din culpă gravă sau din culpă obișnuită dar, întotdeauna „abuzul de drept înseamnă intenție de a păgubi, neglijență și ușurință în exercițiul unui drept, comise pentru a deturna acest drept de la finalitatea sa economică și socială”³. Obligativitatea existenței unei pagube în cazul abuzului de drept este prevăzută și de Proiectul Codului civil român, care stabilește că „Cel ce pricinulește o pagubă exercitîndu-și în mod abuziv un drept, este răspunzător pentru paguba astfel pricinuită”.

Irina MOROIANU
Aristide ROIBU

¹ A se vedea și O. Căpățînă, *L'arbitrage du commerce extérieur selon la Convention de Moscou, 1972*, în „Journal du Droit International” (Clujet) nr. 3/1975, p. 513—514; Irina Moroianu V Babuc *Sinteză de practică arbitrală a Comisiei de arbitraj de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Socialiste România*, în „Revista română de drept” nr. 10/1977, p. 72—73.

² Instrucit, pe parcursul lucrării ne vom referi, de mai multe ori, la § 44 din G.I.W., care se referă la termenul de prestare, reproducem mai jos textul său:

(1) „Dacă momentul prestației nu este nici convenit și nici nu reiese din scopul prestației, debitorul este îndreptățit să o execute imediat și este obligat să informeze pe creditor despre executarea prestației în modul comercial uzual.

(2) Dacă creditorul este de acord cu o prestație înainte de termen, el trebuie să-și îndeplinească obligațiile în avans în mod corespunzător.

(3) Dacă debitorul execută o obligație de prestație înainte de termen, fără ca creditorul să-și fi dat acordul creditorul este îndreptățit să refuze, fără întîrziere primirea ei. Dispozițiile § 59 se aplică în mod corespunzător”.

Menționăm că dispozițiile § 59 privesc menținerea valorii obiectului cumpărării.

³ D. Gherasim, *Bună-credință în raporturile juridice civile*, Edit. Academiei, 1981, p. 105.

Controlul bancar privind creditele in unitățile agricole

1. Controlul bancar privind utilizarea creditelor pentru investiții în unitățile din agricultura de stat

În conformitate cu prevederile noului mecanism economico-financiar, înscrise îndeosebi în Legea finanțelor nr. 9/1972 modificată în 1979 și în Legea nr. 29/1978 privind formarea, planificarea, repartizarea și vărsarea beneficiilor, unitățile din agricultura de stat, ca de altfel toate sectoarele economiei naționale, pot obține credite pentru investiții în completarea resurselor proprii și asimilate. Această necesitate apare cu atât mai actuală, cu cât, în această primă etapă de introducere a mecanismului financiar perfecționat, mai există unități din agricultura de stat care nu realizează beneficiu, sau acesta are un volum redus și nu se poate constitui în întregime fondul de dezvoltare necesar finanțării investițiilor, iar bugetul statului intervine cu fonduri nerambursabile numai la crearea unor noi întreprinderi sau realizarea de dezvoltări importante (ferme de producție sau de prelucrare în I.A.S., sau secții unice de mecanizare în S.M.A.).

Creditele pentru investiții acordate unităților din agricultura de stat pe termen lung, pe termen scurt și o parte din creditele acordate pentru planul complex de redresare pe termen de până la cinci ani, adică cu acea parte a valorii acțiunilor din planul de redresare care reprezintă procurări, construcții sau modernizări și repuneri în stare de funcționare a fondurilor fixe.

Creditele pe termen scurt pentru investiții se acordă întreprinderilor agricole de stat și stațiilor pentru mecanizarea agriculturii în următoarele cazuri:

— pentru decalajul planificat pe trimestre între cheltuielile pentru investiții și constituirea fondurilor proprii destinate finanțării acestora; acordarea acestor credite se face numai în limita plafoanelor transmise de centrala B.A.I.A., iar rambursarea lor se face până la sfârșitul anului de plan;

— dacă se depășește planul trimestrial de investiții, adică se execută în avans lucrări la unele obiective de investiții, dar această depășire se justifică din punct de vedere economic; de asemenea, aceste credite se rambursează până la sfârșitul anului;

— atunci când în cursul anului nu se realizează resursele pentru finanțarea investițiilor la nivelul prevederilor din bugetul de venituri și cheltuieli, se poate acorda un credit cu dobândă majorată numai dacă se creează garanția rambursării lor până la sfârșitul anului;

— pentru cheltuielile cu probele tehnologice, care se pot recupera prin valorificarea produselor obținute în timpul acestor probe;

— pentru achiziționarea în avans față de termenele contractuale a unor utilaje, mașini, instalații care necesită montaj; în acest caz, creditele pe termen scurt se acordă în limita prevederilor anuale ale cheltuielilor de investiții, dar fără depășirea plafoanelor trimestriale și fără ca rambursarea lor să depășească termenele contractuale.

Banca pentru agricultură și industrie alimentară poate acorda unităților agricole și credite pe termen lung pentru investiții, care de altfel, dețin ponderea cea mai mare. Aceste credite se acordă atât în completarea fondului de dezvoltare economică al întreprinderii, cât și pentru realizarea unor locuințe și alte investiții cu caracter social, adică în completarea fondului constituit din beneficiu cu această destinație și din amortizarea fondurilor fixe existente în fiecare unitate.

Acordarea creditelor pe termen lung se face pe baza contractului de credite pe măsura executării lucrărilor de

investiții, deci pe măsura efectuării cheltuielilor de investiții pe baza documentelor de decontare. Acest credit se stabilește ca diferență între plăți și resursele proprii planificate, cumulate de la începutul anului.

Organele bancare au aceleași sarcini în urmărirea aprobării, acordării și utilizării creditelor pe termen lung ca în cazul utilizării fondurilor proprii pentru investiții, cu deosebire că în cazul investițiilor creditate, fiind vorba de fondurile statului, puse la dispoziția I.A.S. și S.M.A. numai temporar, aceste sarcini și obiective de control trebuie îndeplinite cu și mai multă corectitudine și exactitate. Astfel, de mare însemnătate privind desfășurarea în complexitatea lui a controlului bancar privind utilizarea creditelor pentru investiții este controlul asupra documentației tehnico-economice și asupra modului de încheiere a contractului de credite.

Organele de control ale băncii au în atenție permanentă contractele de credite, adică pe tot parcursul efectuării controlului utilizării creditelor pentru investiții, de la controlul justificării și planificării acestor credite, până la rambursarea lor finală. Astfel, la încheierea contractului de credite și cu ocazia verificării justei lui întocmiri, organele bancare de control efectuează separat și unele calcule de verificare și fundamentare a necesarului de credite.

Existind informații privind indicatorii și termenele de rambursare, organele bancare de control urmăresc anumite corelații de maximă importanță în utilizarea rațională a fondurilor printre care:

— corelația dintre momentul deschiderii finanțării și termenul de deschidere a șantierului și punere în funcțiune a obiectivelor;

— corelația dintre diferitele etape de execuție a obiectivelor de investiții și corelarea cu acestea a nevoilor reale de fonduri;

— corelația dintre termenele de punere în funcțiune a diferitelor obiective ce depind unele față de altele, încât să nu se creeze decalaje și deci imobilizări de fonduri în investiții (de pildă, să nu se dea în folosință mai devreme îngrășătorii de porci și apoi maternitatea de scroafe, sau întâi platforma de muls și apoi să fie construit grajdul și achiziționate vacile);

— corelația dintre punerea în funcțiune a obiectivelor de investiții și termenele de rambursare;

— corelația dintre beneficiul obținut ca urmare a punerii în funcțiune a obiectivelor și termenul de rambursare a creditului.

Efectuând un control riguros asupra clauzelor și obiectivelor din contractul de credite, controlul bancar poate găsi căi și soluții privind scurtarea perioadei de rambursare a creditelor pe termen lung și mijlocii pentru investiții, extinzând analizele și controlul asupra altor aspecte care ar putea contribui la aceasta. O asemenea posibilitate ar fi rambursarea ratelor din credite pentru investiții și dintr-o parte a fondului de amortizare, când unitatea nu are beneficii în anumiți ani.

Această recuperare din amortizare a ratelor de credite pentru investiții nu înseamnă să devină regulă, ci numai în anul când întreprinderea agricolă nu a obținut beneficiul planificat și deci nu își poate rambursa ratele scadente. În asemenea cazuri organele bancare ar urma să fie participante la elaborarea unui plan de redresare a unității, în care situație se acordă credite speciale cu dobândă mică, ceea ce este și pentru unitate mai avantajos decât atunci când ratele nerambursate ar trece la credite cu dobândă majorată.

2. Controlul bancar privind creditele pentru investiții în cooperativele agricole de producție

Există un specific al exercitării controlului bancar în cooperativele agricole și în ceea ce privește creditele pentru investiții. Acest specific decurge în primul rând, din ponderea mare pe care o are creditul pe termen lung în totalul resurselor pentru investiții ale cooperativei agricole.

În conformitate cu prevederile Legii finanțelor nr. 9/1972 Banca pentru agricultură și industrie alimentară „poate acorda cooperativelor agricole de producție, în completarea fondurilor proprii, potrivit prevederilor din planul național unic de dezvoltare economico-socială și din bugetul de venituri și cheltuieli, credite pentru realizarea de acțiuni și obiective de investiții productive noi, dezvoltări și modernizări la cele existente, care să asigure creșterea capacităților de producție, prestări de servicii și executări de lucrări în vederea obținerii unor sporuri corespunzătoare ale valorii producției nete și creșterii eficienței întregii activități a unităților”.

Principalele obiective pentru care se acordă credite pentru investiții cooperativelor agricole sînt: executarea lucrărilor de irigații și îmbunătățiri funciare; plantații de vii, pomi și arbuști fructiferi; construcții agrozootehnice; procurarea de mașini, utilaje și instalații; cumpărări de animale; construcții de locuințe pentru specialiști; alte acțiuni și obiective.

Banca pentru agricultură și industrie alimentară acordă cooperativelor agricole mai puțin consolidate credite pentru realizarea acțiunilor și măsurilor tehnice, organizatorice și economice prevăzute în programele de redresare pentru aducerea în stare de funcționare a investițiilor realizate anterior.

Pentru a primi credite pentru investiții, cooperativele agricole beneficiare trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- fondul de dezvoltare economică să asigure rambursarea creditelor solicitate în termenele maxime aprobate;
- să existe certitudinea realizării producțiilor și veniturilor prevăzute în documentația tehnico-economică depusă la bancă;

- să se asigure participarea cu fonduri proprii la porțiunile stabilite și exploatarea rațională a mijloacelor de producție;

- să fie asigurate condițiile de executare și punere în funcțiune la termen a obiectivelor;

- producția ce urmează a fi realizată ca urmare a punerii în funcțiune a obiectivelor de investiții să aibă desfacerea asigurată;

- documentația tehnico-economică să fie completă și avizată de organele sale superioare de coordonare și conducere;

- să existe angajamentul cooperativei agricole că va valorifica producția realizată prin organizații socialiste contractante, cel puțin pînă la restituirea integrală a creditului;

- să folosească creditele în conformitate cu destinațiile stabilite.

Organele de control ale băncii verifică modul în care aceste condiții sînt îndeplinite de către cooperativele agricole de producție. Unele condiții se pot verifica scriptic, altele necesită studii mai ample privind dezvoltarea din trecut și de perspectivă a unităților. Un instrument de mare utilitate în controlul organelor bancare privind creditele și fondurile proprii pentru investiții este planul de finanțare și creditare a investițiilor, parte componentă a bugetului de venituri și cheltuieli.

Controlul bancar asupra creditelor pentru investiții acordate cooperativelor agricole de producție nu se limitează la această formă preventivă de verificare a documentației tehnico-economice, a planului de investiții și de asigurare a respectării condițiilor pentru aprobare și acordare. Controlul bancar se desfășoară și în cazul cooperativelor agricole pe tot parcursul executării, dării în folosință și funcționării obiectivelor de investiții realizate prin credite. Cu ocazia efectuării controlului bancar operativ curent, organele bancare urmăresc cu deosebire să nu se schimbe destinația creditelor și să nu se producă deficiențe în executarea investițiilor creditate care să îngreuiereze punerea în funcțiune la termen a obiectivelor sau realizarea indicatorilor proiectați. De asemenea, urmăresc asigurarea permanentă a garanției creditelor prin valori materiale și rambursarea creditelor din fondul de dezvoltare economică

al C.A.P. în conformitate cu eșalonarea ratelor pe ani și trimestre.

La decontarea lucrărilor de investiții, organele bancare urmăresc dacă acestea se încadrează în devizele de cheltuieli sub raportul cantităților și valorii materialelor, costul manoperei, folosirea celor mai eficiente instrumente de decontare. Tot controlul bancar urmărește ca la lucrările executate în regie, plățile să se facă numai pentru documentele introduse în bancă ce privesc procurările de materiale și utilaje. Organele bancare sînt cele care supraveghează și verifică să nu fie înstrăinate mijloacele fixe obținute prin credite, iar dacă totuși din motive obiective se procedează astfel, organele de control ale băncii au grijă ca sumele obținute din valorificare să fie folosite în primul rînd pentru rambursarea înainte de termen a creditelor pentru investiții. Organele băncii urmăresc ritmul și proporțiile realizării și cheltuirii fondurilor pentru investiții. Deci controlul bancar se exercită atît înainte, cît și după terminarea lucrărilor de investiții, în acest din urmă caz controlul verificînd dacă recepția s-a făcut corespunzător și dacă obiectivele au fost date în funcțiune la termen. Organelor bancare le revine și sarcina de a verifica modul cum sînt întreținute și modul de exploatare a obiectivelor, dacă se realizează eficiența economică planificată și dacă se asigură desfacerea produselor obținute. Prin acest control și prin analizele efectuate periodic, banca prin organele sale de îndrumare și control ajută la înlăturarea unor deficiențe și a unor situații de înstrăinare sau gospodărire nerațională a fondurilor fixe.

Controlul bancar sistematic și permanent creează posibilitatea sintetizării unor forme și metode de calcul și eficiență cu ajutorul cărora să se determine nivelul eficienței economice și utilității acțiunilor de investiții.

3. Controlul bancar al garanției creditelor pentru producție în unitățile din agricultură

Controlul bancar privind garanția creditelor deține un loc important în activitatea de control și se concretizează în verificarea scriptică pe baza bilanțului sau a bilanțel de verificare și a situațiilor privind nivelul principalilor indicatori economico-financiar, precum și în verificarea faptică. Prin verificarea garanției creditelor, organele de control urmăresc să stabilească concordanța dintre creditele acordate și valorile materiale și soldurile de cheltuieli peste necesarul propriu al mijloacelor circulante. Verificarea permanentă a garanției creditelor de producție este mijlocul principal de descoperire a unor eventuale lipsuri în privința respectării disciplinei de credite și a utilizării eficiente a mijloacelor circulante, cît și în păstrarea și gestionarea mijloacelor materiale și bănești.

Controlul privind garanția creditelor se face de către organele bancare trimestrial, în termen de 10 zile calendaristice de la depunerea dării de seamă contabile sau a bilanțel de verificare. În situația că unele unități nu prezintă o situație financiară satisfăcătoare și au credite restante, controlul se face lunar pe baza bilanțel de verificare și a situației principalilor indicatori economico-financiar în termen de 10 zile de la depunerea acestor documente. În vederea exercitării controlului privind garanția creditelor se au în vedere bunurile materiale ce constituie garanția creditelor și anume:

- stocurile de materii și materiale necesare producției, evaluate la prețuri de evidență pentru cele existente în stoc la începutul anului sau la prețurile legale de cumpărare plus cheltuielile de aprovizionare dacă este vorba de materiale procurate din afara unității; de asemenea, se folosesc prețuri interne de decontare dacă materialele care constituie garanția provin din producție proprie;

- stocurile de produse finite și semifabricate la prețuri interne de decontare și stocurile de mărfuri destinate desfacerii mărfurilor cu amănuntul la prețuri de aprovizionare din care se scade rabatul comercial;

- stocurile de produse finite și animale la îngrășat destinate exportului dacă unitatea agricolă are contracte sau comenzi cu întreprinderi de comerț exterior;

— producția neterminată vegetală, industrială și a sec-toarelor de deservire, la nivelul cheltuielilor efective, dar în limita celor planificate, adică recalculată în funcție de gradul de îndeplinire a planului de producție și bugetului de venituri și cheltuieli. La producția animală neterminată se iau în considerare și animalele tinere și la îngrășat;

— animalele de producție și reproducție de natura mijloacelor circulante (porcinele), precum și păsările și coloniile de albine, toate acestea, ca și cele de la alineatul precedent fiind evaluate la prețuri de evidență;

— cheltuielile pentru combaterea bolilor și dăunătorilor, epizootiilor și inundațiilor, dar numai pe termen de 30 zile de la expirarea lunii;

— mijloacele bănești;

— diferențele de preț nefavorabile pentru mărfurile livrate la export, până în momentul încasării de la buget a acestor diferențe;

— avansurile spre decontare.

La stațiunile pentru mecanizarea agriculturii garanția creditelor este constituită din:

— stocurile normate de valori materiale la prețuri de cumpărare plus cheltuielile de aprovizionare efective dar recalculate în limita celor planificate; în aceste stocuri se includ carburanții și lubrifianții, piesele de schimb și materialele pentru reparații, obiectele de inventar de natura mijloacelor circulante, echipament și materiale de protecție, combustibil, sirma de balotat păle neconsumată;

— cheltuielile de producție efective în limita celor planificate recalculat (actualizate);

— valoarea lucrărilor cu plata în bani și în natură;

— cheltuielile efectuate anticipat pentru reparații în situația devansării acestora față de plan;

— mijloacele bănești constituite pentru activitatea de producție și desfacere a mărfurilor;

— avansurile spre decontare;

— debitorii pentru echipamente de lucru.

În cazul întreprinderilor agricole de stat și stațiunilor pentru mecanizarea agriculturii planificate cu pierderi, la garanția creditelor se ia în considerație și subvenția de la buget până cel mai târziu la 31 martie a anului următor celui de plan. Nu constituie garanție a creditelor în unitățile din agricultură de stat stocurile fără mișcare, fără conșum în cadrul unității sau fără desfacere asigurată. De asemenea, nu pot constitui garanție a creditelor materialele de calitate necorespunzătoare și cele care nu sînt depozitate și păstrate în condiții normale.

Controlul bancar privind garanția creditelor acordate ia în considerare la sfîrșitul anului stocurile existente în limita celor planificate pentru 31 decembrie, la care se adaugă cele aprovizionate în avans și necesare în anul următor. De asemenea, se iau în considerare stocurile de materii și materiale peste cele planificate pentru 31 decembrie, dacă acestea au fost realizate ca urmare a economiilor la consumurile specifice în anul expirat. La stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, controlul consideră și verifică drept garanție a creditelor, diferența dintre stocul normat la carburanți și lubrifianți și cantitatea efectiv aprovizionată pînă la întreaga capacitate de depozitare. De asemenea, în trimestrele II și IV ca urmare a cheltuielilor mai mari cu reparațiile, stocurile de piese de schimb și materialele pentru reparații pot depăși cu maximum 20 la sută pe cele normate și pot fi considerate ca atare în evaluarea de către controlul bancar a garanției creditelor.

Cu ocazia efectuării controlului privind garanția creditelor pentru producție, organele bancare stabilesc una din următoarele trei situații de fapt existente în fiecare unitate agricolă: — plus de garanție; — minus de garanție; — nivelul garanției prin valori materiale este egal cu volumul creditelor acordate pentru producție.

În cazul că organele băncii stabilesc că în unitatea agricolă există plus de garanție, pentru diferență se acordă credite prin contul curent care se utilizează pentru achi-

tarea unor datorii cum ar fi credite restante. Dacă în unitate se constată minus de garanție, diferența se trece la credite restante cu dobîndă majorată. Trecerea la credite restante se face în limita soldului debitor al contului curent existent la data cînd organele băncii au verificat garanția. Cu diferența în plus sau în minus constată la efectuarea controlului privind garanția creditelor se influențează nivelul de plăți pe luna respectivă.

În afara controlului sau verificării scriptice, în unitățile din agricultură se mai efectuează și un control, o verificare faptică, prin sondaj, cel puțin o dată pe trimestru, dacă activitatea financiară se desfășoară în conformitate cu sarcinile înscrise în planul de producție și bugetul de venituri și cheltuieli și dacă nu se încalcă legislația financiară în vigoare. La unitățile cu deficiențe în activitatea de producție și financiară, verificarea faptică a garanției creditelor se face mai des, ori de cîte ori consideră conducerea băncii la care întreprinderile își au conturile și de la care au primit creditele. Controlul bancar exercitat la verificarea faptică a garanției creditelor urmărește în primul rînd dacă există o concordanță deplină între datele din evidența contabilă și cele ce reprezintă stocurile faptice. După stabilirea concordanței valorice între stocuri și evidență, se trece la verificarea stării calitative a materiilor și materialelor, a condițiilor de depozitare, a modului de îngrijire a culturilor și animalelor, la evaluarea producțiilor ce se vor realiza. Serviciul de creditare și finanțare din bancă propune obiectivele ce urmează a fi controlate și proporția verificării acestora. La controlul garanției creditelor în stațiunile pentru mecanizarea agriculturii se urmărește și starea de vegetație a culturilor în cooperativele agricole de producție unde s-au executat lucrările și calitatea lucrărilor prevăzute în contractele de cooperare și în devizele de lucrări. O mare atenție se mai acordă în această situație și evaluării producțiilor ce urmează a se realiza în C.A.P. deservite și recoltării culturilor în perioada optimă.

În perioadele efectuării controlului se întocmesc acte de control și în toate cazurile cînd se constată că nu există garanția creditelor acordate și, deci, nici rambursarea lor la scadență se propune trecerea la restanță a acestor credite. Sistarea creditării și trecerea la restanță a creditelor deja acordate se propune de către inspectorul de bancă directorului filialei sau sucursalei B.A.I.A. și în cazul cînd contabilitatea nu este ținută la zi și în mod corespunzător. Actele de control se înaintează directorului băncii împreună cu un program de măsuri, inclusiv de sistare și trecere la restanță a creditelor, dar și cu soluții privind redresarea situației financiare din unitatea agricolă controlată. În situația că trebuie luate măsuri de remediere a unei situații financiare nefavorabile, filiala B.A.I.A., trimite sucursalei județene un exemplar al actelor de control și al planului de măsuri propuse.

În legătură cu controlul privind existența garanției creditelor, organele bancare, în afara controlului strict, efectuează cel puțin o dată pe an analiza completă a situației economico-financiare, pe baza dărilor de seamă și a altor documente de planificare și evidență. Cu această ocazie, banca întocmește o analiză, o notă care se trimite Centralei B.A.I.A. Acest control bancar, cît și analizele complexe efectuate periodic (trimestrial), dar mai cu seamă la sfîrșit de an se efectuează cu precădere la unitățile din agricultură care nu realizează sarcinile de plan, nu utilizează rațional mijloacele materiale și bănești, nu asigură capacitatea de plată și nici echilibrul financiar între cheltuieli și venituri.

dr. D. TUDORACHE — A.S.E.
drd. T. TITEA — B.A.I.A.

Transport

Transportul maritim intern — necesitatea unor reglementări

Dezvoltarea impetuoasă a flotei maritime și fluviale în ultima perioadă, corespund unei necesități economice — remodelarea sectorului transporturilor de mărfuri și călători, a structurii producției de mijloace de transport, cu accent pe utilizarea rațională — pune, în lumina autogestionării importante sarcini unităților specializate în transporturi, pentru creșterea eficienței activității economice prin folosirea integrală a capacităților de transport, modernizarea acestora, extinderea mecanizării operațiilor de încărcare-descărcare, reducerea cheltuielilor de transport și a consumurilor specifice, sporirea beneficiilor în concordanță cu dezvoltarea economică a țării.

Unele litigii dintre armatorul „NAVROM” Constanța și navlositorul Șantierul naval Constanța¹, avînd ca obiect plata navlului pentru transportul via mare de utilaje de la Galați la Constanța, ne-a prilejuit ocazia să constatăm că pentru transporturile maritime interne în care armatorul și expeditorul, respectiv navlositorul sînt organizații socialiste, nu există tarife de transport, că armatorii stabilesc navlul după tarife internaționale sau după criteriul ofertei acceptate în condițiile art. 571 din Codul comercial român, că aplică principiul cu privire la navlu, la navlu mort, la contrastalii specifice dreptului maritim internațional și care în ansamblu situează costul transportului pe apă superior celor cu mijloace de transport terestre, împrejurări care, în contextul noului mecanism economico-financiar, impun cu necesitate o rezolvare de lege ferenda.

Dacă în transportul maritim internațional, diferitele tarife la care părțile aderă pur și simplu sau cu rezerve, unde navlu, ca element esențial al contractului de navlosire, constituie obiect de convenție mult discutat și supus fluctuației în raport de conjunctură, în transporturile maritime interne, în cadrul economiei planificate, datele problemei sînt mult diferite, echilibrul între elementele prețului, adică suma la care are dreptul armatorul pentru serviciul prestat și componentele prețului produselor transportate, a complexului de prestații, nu pot constitui elemente de convenție între unități socialiste participante la operațiunile de transport.

Acesta este motivul care ne-a determinat să facem unele remarci pe marginea problemei navlului, a navlului mort, a contrastaliilor în cazul transporturilor maritime interne.

1. Toate condițiile de livrare a mărfurilor și referindu-ne la transporturile internaționale, în reglementarea INCOTERMS 1953 în număr de 11, au drept criteriu, modul de repartizare a obligațiilor ce revin părților cu privire la operațiunile de transport, la suportarea cheltuielilor suplimentare față de condiția franco fabrică, modalitatea de transport, portul de încărcare, ruta folosită, în cadrul negocierilor stabilindu-se condiția de livrare în raport de care vânzătorul sau cumpărătorul suportă cheltuielile, de la obligația minimă a vânzătorului în condiția franco fabrică (ex works) pînă la cea minimă a cumpărătorului, loc de destinație convenit în țara de import (delivered...).

Aceleași criterii sînt aplicabile și livrărilor de mărfuri în trafic intern, în raport de condiția de livrare stabilită prin prețul produselor care se transportă dintr-un loc în altul via mare, atît navlu care este prețul transportului, adică suma la care are dreptul armatorul pentru serviciul prestat, cît și navlu mort care este partea din navlu care corespunde cantității mărfurilor ce nu au fost încărcate în navă din vina încărcătorului, urmînd a fi suportate de una din părți în funcție de condiția de livrare a produsului.

Specific transporturilor navale, perioada de încărcare-descărcare a navelor, constituie o clauză importantă a contractului de transport, de aceea prin reglementări speciale, iar în lipsa acestora prin clauze ale contractului de

navlosire se stabilesc perioadele de timp pentru încărcare-descărcare, denumite stalii (perioada de timp pe durata căreia comandantul este obligat să aștepte încărcarea sau descărcarea navei fără a pretinde vreo plată, perioadă în care navlositorul sau primitorul este obligat să încarce sau să descarce marfa), iar timpul folosit pentru încărcare-descărcare după expirarea timpului de stalii se sancționează prin contrastalii (adică sumele pe care navlositorul, respectiv primitorul este obligat să le plătească armatorului pentru timpul de încărcare-descărcare ce depășește perioada de stalii). Întinderea contrastaliilor este, de asemenea, reglementată printr-o sumedenie de tarife, prin contractul de navlosire, părțile stabilind rata contrastaliilor cu referire la aceste convenții. Pentru transporturile maritime interne nu există tarife pentru contrastalii, armatorul român aplicînd contrastalii prin asimilare cu transporturile internaționale și în valută.

Referindu-ne la natura raporturilor dintre părțile care participă la deplasarea mărfurilor, reținem că art. 1 cap. III din H.C.M. nr. 425/1975 — stabilește obligația executării transporturilor navale pe bază de contracte economice anuale de prestații de transport, organizațiile de transport și cele expeditoare, urmînd să încheie contracte în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 71/1969, contracte economice anuale de prestații de transport.

Prin Ordinul MTTc. nr. 673/1975 s-au aprobat normele metodologice și contractul model anual de transport. Acest ordin nu se referă însă la contractul de navlosire maritim. Avînd însă în vedere că prin H.C.M. nr. 425/1975, în domeniul transporturilor, în mecanismul planificării activității economice a fost introdus actul de planificare de natură contractuală, evidențiindu-se creșterea rolului unităților socialiste în planificarea economiei, ce constituie premisa privind aplicarea noului mecanism economico-financiar, apare ca utilă reglementarea acestui contract, din ce în ce mai prezent în raporturile economice dintre unitățile socialiste.

Pe aceste premise, cu o motivație economică profundă, dedusă din natura activității desfășurate, fără elemente de extraneitate (port de destinație străin, partener străin), ne vom preocupa în cele ce urmează de unul din elementele esențiale ale contractului de navlosire intern, de navlu cu implicațiile acestuia asupra eficienței prestațiilor de transport maritim, la echilibrul elementelor ce-l determină și raportul în componența prețului mărfii, la sancțiunile derivate din operațiunile componente ce preced și urmează deplasarea mărfurilor — încărcare-descărcare. Chiar în situațiile traficului combinat, care presupune o succesiune de mijloace de transport și în care de regulă se încheie un singur contract de transport de la plecare și pînă la destinație, prețul transportului este diferit pentru fiecare mijloc de transport, astfel că și în aceste situații problema navlului prezintă importanță pentru secțiunea de transport maritim.

O situație diferită o prezintă transbordarea prin porturi, cînd se încheie 2 contracte, unul cu Regionala C.F.R. pentru vagoane și altul cu armatorul, corelate de expeditor.

Ne-am referit la diferitele situații care implică folosirea navelor maritime pentru transporturi interne între porturile Mangalia, Constanța, Sulina, Sf. Gheorghe, Tulcea, Galați și Brăila, iar în perspectivă cele legate de Canalul Dunăre—Marea Neagră, pentru a sublinia necesitatea stabilirii unei reglementări care să cuprindă contractul maritim intern de navlosire.

Reținînd contractul de transport maritim de navlosire, instrumentul juridic prin care organizația de transport (armatorul) se obligă ca în schimbul unui preț, numit navlu, să transporte mărfuri pe mare de la expeditor (navlositor) la destinatar, în accepțiunea transportului maritim intern, trebuie să constatăm că navlu este o clauză esențială a contractului de transport.

Elementele prețului transportului corespund traiectului efectuat (distanța), starea mărfii, costurile întreprinderii căreia îi aparține nava, cheltuielii accesoriu, de aceea în general prețul transportului este considerat ca un preț

¹ Arb. de stat interjud. Cța. Hot. 2819/16.X.1980 și nr. 25/8.01.1981.

ferm, forfetar și indivizibil. Este ideea de bază care ne justifică o propunere pentru tarife și la transporturile maritime interne.

Codul comercial român în art. 571 prevede într-adevăr libertatea părților în stabilirea navlului prin convenția lor și se probează prin contractul de închiriere sau prin polița de încărcare, iar între art. 752-591 din același cod comercial, sînt prevăzute unele clauze legate de aplicarea navlului, de condițiile de plată, de exonerare, legate de specificul transportului maritim ce corespundea perioadei apariției codului (1887) și formei economico-sociale a țării de atunci, împrejurări care astăzi în condițiile economiei socialiste, nu-și mai pot avea aplicabilitate.

Ne vom referi la navlu propriu-zis, la navlu mort și la contrastalii, celelalte operațiuni legate de depozitarea mărfurilor și deplasarea lor în porturi, fiind reglementate prin Tarifele aprobate prin H.C.M. nr. 1369/1962, modificată prin H.C.M. nr. 248/1972, ultima precizînd penalități pentru depășirea termenelor de depozitare, care se aplică din prima zi a depășirii depozitării și pînă la sfîrșitul acesteia. Tarifele de depozitare și penalitățile calculîndu-se pe chenzină calendaristică nefracționată².

Codul comercial român face distincție între contractul de închiriere a navelor adică cel de navlosire și polița de transport, conosament, definit prin Convenția de la Hamburg din 1978³ ca „document făcînd dovada unui contract de transport și constatînd luarea în sarcină sau aducînd la bord a mărfurilor de către cărăuș, precum și angajamentul acestuia de a elibera mărfurile în schimbul acestui document“ (art. 1), în conosament trecîndu-se navlul și cine îl achită.

Indiferent de distincția care se face între contractul de navlosire și conosament, elementul navlu este esențial și menționat în ambele acte.

În situațiile în care armatorul dispune și de spații de depozitare, cheltuielile suplimentare cum sînt penalitățile pentru depozitarea prelungită a mărfurilor în port, se localizează la părți în raport de condiția de livrare, cum ar fi în condiția F.O.B., nesosirea navei la data indicată ori la expirarea termenului, împrejurare ce conduce la depozitarea prelungită în port, sancționată cu penalități, acestea vor fi suportate de vânzător, pentru toată perioada pînă la care mărfurile au trecut balustrada navei⁴.

Este incontestabil că taxele de transport, deci navlul, se stabilesc în funcție și de modul de încărcare-descărcare în nave, în și din transcontainerizare în transportul containerizat, iar în funcție de cine efectuează aceste cheltuieli — armatorul sau încărcătorul, descărcătorul mărfii, ele influențează costul navlului.

De asemenea, în transporturile containerizate, unde viteza de manipulare este mai mare, cu manipulare la chei minimă, cu reducerea distrugerilor și eliminarea unor ambalaje, ce presupune un grad înalt de mecanizare, taxele de transport sînt diferite.

În situațiile în care armatorul se obligă să încarce transcontainerul (stuffing) și să-l descarce (stripping), obligații care de obicei sînt în sarcina încărcătorilor respectiv descărcătorilor, de asemenea nivelul navlului este influențat în raport de situațiile în care armatorul îi revine numai sarcina încărcării-descărcării transcontainerului pe și de pe navă. Este o situație care influențează întinderea navlului, care se reflectă și pe planul răspunderii armatorului.

Nivelul navlului este influențat și în condiția chei/chei (pier/pier) în care armatorul își asumă obligația atît pentru încărcarea transcontainerului în portul de încărcare, cît și aceea de a-l descărca în portul de destinație, în navlu cuprînzîndu-se toate cheltuielile legate de respectivele operațiuni⁵.

În cazul transporturilor mărfurilor generale, a căror cantitate nu poate fi stabilită cu exactitate pentru calcularea unui caric plin și complet, iar indicele de stivuire nu este cunoscut, se aplică navlul forfetar (lump sum freight) ce constituie o sumă globală ce se cuvine armatorului pentru folosirea integrală a navei, indiferent de marfa încărcată⁶.

Care este acest navlu forfetar în cazul transporturilor maritime interne, este de asemenea o întrebare care legitimează propunerea de lege ferendă ce ne-a prilejuit-o spe-

țele de referire pentru elaborarea unui tarif care să cuprîndă întreaga gamă a operațiunilor privind transporturile maritime interne.

2. Analizînd aspectele privind navlul, ne referim și la navlu mort (dead freight) care este prețul datorat la cantitatea de marfă pentru care navlositorul, respectiv încărcătorul a rezervat spațiu în navă, dar pe care nu a încărcat-o.

Este adevărat că art. 574 din Codul comercial român, prevede că în situația în care încărcătorul, încărcă o cantitate mai mică decît cea învoită, e dator a plăti navlul întreg, prevedere care justifică definiția navlului mort, însă practica arbitrală s-a referit la unele condiții pentru acordarea navlului mort și anume: acesta se determină pe baza contractului de navlosire în care se stabilește cantitatea de marfă convenită pentru transport și a conosamentului în care se menționează cantitatea de marfă efectiv încărcată. Pe lîngă aceste condiții de fond, practica arbitrală se referă la îndeplinirea unor formalități și anume: notificarea de a se completa încărcătura de către expeditor; menționarea în conosament a existenței navlului mort și a valorii acestuia; depunerea protestului în portul de încărcare, în lipsa căror formalități, armatorul nu poate pretinde navlul mort⁷.

În accepțiunea Codului comercial român, aplicarea navlului mort presupune cunoașterea navlului, stabilit pe bază contractuală. Avînd însă în vedere prevederile art. 22 lit. d. din Legea nr. 71/1969 modificată prin Legea nr. 3/1979 și faptul că pentru transporturile pe apă, Legea nr. 19/1971 nu conferă părților competența de a stabili prețul transporturilor, ne justificăm susținerea că organul competent — MTTc. — trebuie să stabilească tarife privind navlul pentru transporturile maritime interne și în acest context și condițiile pentru aplicarea navlului mort.

3. În fine, legat de navlu, dorim să ne referim și la contrastalii, a căror plată, în condițiile actuale de aplicare, produc mari prejudicii economiei naționale și afectează în mare măsură eficiența transportului pe apă a mărfurilor.

Condițiile de încărcare a navelor de către încărcător în situația conosamentului, de către navlositor în aceea a contractului de navlosire, precum și de descărcare a navelor, sînt în general stabilite prin contractul de navlosire în raport de normele de încărcare-descărcare, constînd într-un număr fix de tone per gură de hambar, pe care părțile urmează să le respecte și în raport de care, prin contract se stabilește perioada de stalii, se stabilește rata contrastaliilor (demurrage) și aceea a premiilor pentru economii (dispatch).

Respectarea normelor de încărcare-descărcare, asigură o afliere optimă a mărfurilor prin porturile de încărcare-descărcare, reduce costul operațiilor comerciale și influențează în final eficiența acestui mod de transport.

O scurtă privire asupra cauzelor întîrzierii operațiilor navelor, scoate în evidență aspecte organizatorice, lipsa unor corelări dar și goluri legislative anume:

— necorelarea, diferitelor modalități de transport, terestru, fluvial, maritim, raportate la capacitățile de operare ale porturilor;

— lipsa unor vagoane, fapt ce conduce la menținerea în daunele operative a navelor peste perioada de operare sau trecerea lor în dană dublă;

² Dec. PAS nr. 903/30.04.1979 „Rev. română de drept“ nr. 10/1979, p. 71.

³ Convenția asupra transporturilor pe mare, adoptată la Hamburg sub egida Națiunilor Unite, în 1978.

⁴ Dec. P.A.S. nr. 328/1976 „Revista economică“ — Supliment, nr. 30/1976.

⁵ A se vedea în acest sens: Adriana Marinescu — Emil Spless: Condițiile de punere la dispoziție a transcontainerelor în transporturile maritime. „Rev. economică“ — Supliment, nr. 8/1978.

⁶ Dec. P.A.S. nr. 1441/1974, menționată de N. Antonescu: Aspecte din activitatea portuară reflectate în practica arbitrală „Rev. română de drept“ nr. 4/1979, p. 69.

⁷ Dec. P.A.S. nr. 414/1976.

- depășirea capacităților de operare simultană în port;
- întârzierea sosirii navelor, fie în condițiile ETA (estimated time of arrival) timpul probabil al sosirii navei, fie în raport de data precisă fixată;
- nerespectarea normelor de operare în port.

Toate aceste cauze, reclamă cu necesitate stabilirea unor clauze precise în contractele de navlosire care să localizeze răspunderea în raport de cauze, precum și cu privire la suportarea contrastaliilor din dispatch, sumă pe care armatorul o plătește navlositorului în situația în care operează navele cu economii, adică în timp mai scurt decât perioada de stalii, având în vedere că timpul de încărcare-descărcare sînt reversibili, economia la încărcare folosindu-se la depășirea de la descărcare.

Cu privire la corelarea transporturilor și avînd în vedere principiul din dreptul maritim că marfa așteaptă nava, că între mijloacele de transport terestru — vagoane, auto — și cele maritime există diferențe foarte mari de capacitate, aceste mijloace de transport pe mare avînd tonaje tot mai mari, de eficiența transbordului direct și evitarea magazinelor, în condițiile portului Constanța, la nivelul dezvoltării actuale, este absolut necesară o reglementare nouă corespunzătoare, de ansamblu, specifică.

Regulamentul de exploatare comercială a porturilor, aprobat prin H.C.M. nr. 976 din 21.VI.1954 Col. H.D.C.M. 33/7.VI.1954 este mult depășit, iar aplicarea în portul Constanța a prevederilor T.L.M. (Tarifului local de mărfuri) generează permanent locații, afluirea vagoanelor spre port fiind condiționată de capacitatea căilor de rulare, iar formarea stocului de marfă pentru o navă, cel puțin pentru mărfurile nedepozitabile (unele produse chimice și îngrășăminte ca azotatul) determinînd obiectiv blocarea vagoanelor în port și aplicarea de locații.

Introducerea navelor la încărcat presupunînd existența în port a mărfii la minimum 85% din capacitate a navei și restul pe parcurs, în mod firesc vagoanele staționează în port peste termenul tarifar de descărcare prevăzut de T.L.M. — așa explicîndu-se plata unor locații inevitabile, izvorite tocmai din situația obiectivă a diferențelor de capacitate a mijloacelor de transport ce fac imposibilă o corelare a sosirii vagoanelor cu o navă, în sistemul de transbord direct, capacitatea mijloacelor de transport, a căilor de rulare, a operării transbordului nefiind corelate cu termenele de descărcare a vagoanelor prevăzute în T.L.M.

În condițiile actuale pentru majoritatea transporturilor în sistem de transbordare, se plătesc locații și ca reflex contrastalii care, indiferent de localizarea lor în sarcina furnizorului sau a unității de exploatare portuară, în fapt grevează marfa și influențează negativ eficiența transporturilor și competitivitatea mărfurilor.

În urma apariției Decretului Consiliului de Stat nr. 293 din 5.03.1978 cu privire la unele măsuri de organizare a activității în portul Constanța, prin sectorizarea portului, prin dezvoltarea și mecanizarea acestuia, Regulamentul de exploatare comercială a porturilor aprobat prin H.C.M. nr. 976/1954, deși neabrogat, este total depășit.

Referindu-ne și la prevederile Decretului Consiliului de Stat nr. 309/1978 prin care s-au stabilit criteriile pentru antrenarea răspunderii întreprinderii de comerț exterior, a întreprinderii de exploatare portuară și a C.F.R., în legătură cu recuperarea contravalorii contrastaliilor plătite de întreprinderea de comerț exterior, armatorului de la unitățile în culpă, acest act normativ și Ordinul comun nr. 2/1978 a MCECEI — MTTc. cu privire la aplicarea decretului, referindu-se numai la contrastaliile plătite de întreprinderile de comerț exterior, deci legate de activitatea de comerț exterior, de contractul de navlosire specific acestei activități, nu și la contrastaliile ce se produc la transporturile maritime interne, considerăm de lege lata că este cazul în aplicarea Decretului nr. 293/1978 să se reglementeze distinct tratarea contrastaliilor legate de transportul maritim intern.

Încercînd să sintetizăm probleme examinate, avem în vedere că în condițiile actuale economice, mai multe porturi maritime plasate pe teritoriul R.S.R. care deservesc unități economice, cu o flotă maritimă dezvoltată, sînt

interne premisele pentru modalitatea de transport maritim intern.

Aceste condiții în contextul noului mecanism economico-financiar, cu opțiune pentru transporturile cele mai economice, între care evident sînt cele maritime, această modalitate de transport trebuie să-și găsească o reglementare proprie care să evidențieze echilibrul între costurile deplasării mărfurilor de la producător la consumator în ansamblul tuturor activităților în cadrul funcției comerciale.

Contractul de transport maritim intern, în ansamblul măsurilor privind noul mecanism economico-financiar, își aduce contribuția la stabilirea și realizarea sarcinilor de plan, astfel că este un contract economic în care situație, întreprinderea specializată, pentru transporturi maritime are obligația încheierii unor asemenea contracte, obligație ce-și are izvorul general în art. 7 și 8 din Legea nr. 71/1969 modificată și completată prin Legea nr. 3/1979 și obligația specială în art. 1 cap. III din H.C.M. nr. 425/1975, iar în condițiile art. 5 și 6 din această hotărîre, MTTc. are sarcina elaborării și aprobării contractului model.

Legea nr. 3/1979 aducînd pentru prima dată în dreptul socialist român o reglementare de ansamblu a contractelor economice, înglobînd și contractele de comerț exterior⁸, contractul de transport maritim intern, nu a putut rămîne în afara acestei reglementări, el fiind un instrument de realizare a sarcinilor de plan.

Caracteristicile acestui contract, trebuie să reflecte evoluția normelor de drept maritim, cele din Codul comercial român fiind mult depășite, de aceea, acesta trebuie aliniat prevederile din convențiile internaționale care sub egida O.N.U. au încercat unificarea unor reglementări cu referire la documentele de transport, la abordaje, la răspunderea părților, la asistență etc., urmînd ca aspectele discutate legate de navlu, navlu mort și contrastalii să primească o reglementare cu precădere, alături bineînțeles de reglementările contingente la care face trimitere Decretul nr. 293/1978 privind activitățile portuare.

Iată motivele pentru care soluțiile Arbitrajului de Stat Constanța menționate, care au sesizat pentru transporturi maritime interne lipsa contractului de transport, lipsa navlului, a unor tarife, trebuie să constituie bază de discuție și de reglementare într-un domeniu ce nu mai poate rămîne neobservat.

Iulian LASCU

⁸ Prof. dr. Ion Rucăreanu — dr. Victor Babluc: Contractele economice de comerț exterior în lumina noulor reglementări legale. „Revista română de drept” nr. 8/1980 p. 3.

Raporturi contractuale interne

VI. CONTRACTELE ECONOMICE BANCARE

1. Contractul economic de cont curent bancar

Mecanismul economico-financiar impune ca fiecare unitate economică cu personalitate juridică și, în condițiile legii, chiar și unele unități componente fără personalitate juridică să dispună de un cont curent bancar.

a) **Definiție.** Privit din punct de vedere juridic, contul curent bancar este un contract încheiat de o întreprindere — titulară de cont — cu o bancă, prin care titularul se obligă să păstreze la aceasta disponibilul bănesc, contra unei dobînzii, iar banca se obligă să efectueze operațiuni de încasări și plăți din contul deschis și să acorde credite pînă la plafonul aprobat, pentru care percepe dobînzii și comisioane;

b) **Funcții economice.** Plecând de la definiția de mai sus și în lumina normelor de drept în materie, conchidem că un cont curent bancar are următoarele funcții:

— funcția de păstrare a disponibilităților bănești la bancă împlețește interesele microeconomice ale întreprinderii — soldul debitor fiind generator de dobânzi — cu cel macroeconomic; așa fiind, consemnarea disponibilităților la bancă este impusă de Legea nr. 9/1972, art. 149(1) care prevede că „unitățile socialiste sînt obligate să păstreze disponibilitățile bănești în conturi la bănci și să efectueze operațiunile de plăți și încasări prin aceste conturi;

— funcția de plăți și încasări, generate de raporturile contractuale dintre întreprinderi sau izvorite din norme de drept, se efectuează, așa cum prevede art. 149(2) din Legea nr. 9/1972 „prin decontări fără numerar”, respectiv pe calea viramentului;

— funcția de control cu privire la modul de administrare a mijloacelor bănești se realizează pe multiple planuri, predominantă fiind aceea efectuată de unitățile bancare în cadrul verificării operațiunilor de plăți din cont și de acordare de credite, asupra căreia vom reveni în secțiunile viitoare.

c) **Încheierea contractului.** Așa cum se subliniază în literatura de specialitate, datorită faptului că funcționarea contului curent bancar este detaliat reglementată prin dreptul nostru economic, deschiderea lui, respectiv încheierea contractului, nu comportă negocieri între părți, formalitățile reducându-se la o cerere pe care o adresează întreprinderea unității bancare, și la care anexează: dovada înregistrării la stat a întreprinderii; actul de confirmare a conducătorului de a dispune de plăți din cont; o fișă cu specimene de semnături ale persoanelor autorizate să semneze documente de încasări și plăți din cont. Altă consecință a faptului că modul de funcționare își găsește soluțiile legale în normele de drept economic este aceea că cererea de deschidere a contului nu cuprinde nici un fel de clauze contractuale; libertatea titularului de cont este limitată, la alegerea, prin contractele economice pe care le încheie, a acelor mijloace și instrumente de plată care, potrivit mecanismului stabilit prin Legea nr. 9/1972 și Normele metodologice nr. 2/1980 facilitează o scurtare a vitezei de rotație a mijloacelor bănești și dau garanție furnizorului că plățile vor fi efectuate la scadență, de către beneficiarii contractului. În completarea cererii de deschidere a contului, părțile contractante — titularul de cont și unitatea bancară — stabilesc printr-un act separat (proces-verbal) o serie de detalii, în aplicarea dispozițiilor legale cu privire la termenele de depunere a documentelor de decontare, plafonul de casă etc.

d) **Efectele contractului de cont curent** sînt cele stabilite prin normele de drept invocate: din momentul deschiderii contului, disponibilitățile bănești ale titularului se păstrează numai la bancă, cu excepția numerarului pe care îl poate reține în casă, potrivit plafonului stabilit de comun acord cu banca; plățile și încasările de la și față de unitățile socialiste se fac, în cazul în care depășesc suma minimă de 500 lei, numai pe calea viramentelor; unitatea bancară se obligă să înregistreze de îndată toate operațiunile efectuate și să elibereze titularului extras de cont zilnic; banca se obligă să plătească dobînda legală pentru disponibilitățile aflate în cont, iar titularul contului se obligă să plătească băncii dobînzile legale pentru creditele acordate, precum și comisioane pentru operațiunile efectuate.

e) **Răspunderea unităților bancare,** în cadrul contractului de cont curent, este limitată la valoarea sumelor eronat eliberate, neînregistrării sau înregistrărilor eronate, precum și de plata penalităților ce se varsă la bugetul de stat, suportate de titularul de cont din cauza unor astfel de erori. Răspunderea băncii este prezumată din momentul în care titularul de cont a dovedit eroarea de înregistrare sau de plată, ea trebuind să facă dovada că eroarea respectivă s-a produs din cauza titularului sau din alte cauze care nu îi sînt imputabile Normele metodologice nr. 2/1980 (pct. 35) prevăd că sesizarea băncii cu privire la erorile de înregistrare în cont trebuie făcută în 10 zile. În continuare, textul citat prevede că „răspunderea

băncii încetează dacă pînă la expirarea termenului stabilit nu este sesizată cu reclamație scrisă despre neînregistrarea sau înregistrarea eronată a operațiilor în conturi, operațiile efectuate și soldurile considerindu-se confirmate. Titularii de cont pot solicita însă și după termenul de mai sus, în cadrul termenului legal de prescripție, rectificarea operațiilor respective”.

2. Contractul economic de credite bancare

În capitolul precedent am arătat categoriile și funcțiile creditelor în mecanismul economico-financiar al întreprinderilor. Ca urmare, în cele ce urmează vom expune, succint, numai principiile contractului de credit bancar.

a) **Natura contractuală a creditelor bancare.** Avînd funcția de a completa mijloacele circulante ale întreprinderii și de a finanța investițiile, în condițiile legii, creditele bancare se acordă pe bază contractuală. Sub acest aspect Legea finanțelor (nr. 9/1972), art. 57(1) este edificatoare: „Relațiile de credit între bănci și unitățile economice se stabilesc pe bază de contracte, care cuprind volumul creditelor ce urmează a se acorda potrivit dispozițiilor legale, condițiile de acordare și de rambursare a creditelor, nivelul dobînzilor, obligațiile și răspunderile unităților economice”.

b) **Părțile contractuale.** Legea nr. 9/1972, la art. 54, prevede că creditele se acordă unităților economice care au personalitate juridică. În continuare, același text prevede că băncile pot acorda credite și unităților cu autogestiuie, fără personalitate juridică, atunci cînd condițiile de funcționare a acestora impun asemenea credite, cu respectarea prevederilor legale.

c) **Condiții de acordare a creditelor — garantarea rambursării.** Acordarea creditelor, și aceasta este o trăsătură proprie acestui contract, este supusă unui riguros control prin care se urmărește:

— planificarea riguroasă a creditelor, principiu stabilit prin art. 55(2) al Legii nr. 9/1972, care prevede că „creditele se acordă unităților în cadrul plafoanelor aprobate”;

— garantarea rambursării creditelor, în care scop, prin Legea nr. 9/1972, art. 58, se prevede: „Creditele se aprobă de către bănci pe baza analizei efectuate, în prealabil, asupra situației economico-financiare a unității creditate și asigurării rambursării creditelor la termen. În cazul în care nu sînt asigurate condiții pentru rambursarea creditelor, băncile aprobă creditele numai dacă contractele de credite se semnează și de centralele sau ministerele cărora unitățile în cauză le sînt direct subordonate și se întocmesc programe de măsuri pentru îmbunătățirea activității economico-financiare a acestor unități. Băncile pot refuza acordarea creditelor dacă programul de măsuri întocmit nu asigură rambursarea creditelor solicitate”; în continuare, art. 59 prevede că „valorile materiale care constituie garanția creditelor rămîn în posesia debitorului, acestuia revenindu-i obligațiile legale în ce privește folosirea rațională și buna lor conservare”;

— creditele trebuie folosite numai pentru scopul stabilit la acordarea lor; art. 58 din Legea nr. 9/1972 prevede că „în cazul în care beneficiarii de credite nu respectă destinația creditului și alte condiții din contractele de credit, băncile au dreptul să înceteze creditarea, sesizînd organul ierarhic superior în vederea luării măsurilor pentru intrarea în legalitate și sancționarea celor vinovați”.

d) **Costul creditelor.** Acordarea creditelor făcîndu-se în cadrul unui raport contractual este normal ca beneficiarii lor să plătească un preț pentru avantajele ce le obțin prin folosirea acestora. Legea nr. 9/1972 prevede expres, la art. 58, că „unitățile economice plătesc băncilor dobînzii pentru creditele primite” și că acestea se stabilesc prin decret de către Consiliul de Stat.

În cazul în care rambursarea creditelor nu se face la scadență, dobînzile se majorează, devenind penalizatoare.

Întrebări și răspunsuri

● **MIRCEA GRIGORESCU, Ocnele Mari, Vilcea** — Din scrisoarea dv rezultă că în anul 1980 s-a emis decizia de pensionare care însă n-a fost pusă în plată deoarece ați continuat activitatea. Această decizie a rămas definitivă. Până la data emiterii deciziei de pensionare aveți dreptul să reveniți asupra cererii de pensionare urmînd că ulterior să se întocmească un nou dosar și să se emită o nouă decizie. Sistarea plății pensiei nu este echivalentă cu revenirea asupra cererii de înscriere la pensie. Potrivit Legii nr. 3/1977 pensile pentru limită de vîrstă nu se recalculează, în urma prestării de către pensionar a unei activități ulterioare pensionării.

● **PAUL BORȘANU, Oradea** — Persoanele care prestează muncă corecțională în întreprinderi, n-au calitatea de persoane încadrate pe baza unui contract de muncă, avînd statutul prevăzut de art. 864 din Codul penal. Decretul nr. 46/1982 se referă exclusiv la personalul muncitor și la pensionari. După cum vă este cunoscut n-au drept la majorarea retribuției și alte categorii ale populației și cu atât mai puțin delictvenții condamnați pentru fapte penale.

● **IOAN SAVOȘ, Surduc, Sălaj** — Așa cum s-a comunicat într-un răspuns anterior, unitatea n-are obligația de a desfășura contractul de muncă personalului care, fiind condamnat să execute o pedeapsă la locul de muncă, nu are calitatea de persoană încadrată în perioada executării pedepsei. Desigur, contractul de muncă este suspendat, cei în cauză avînd numai obligațiile și drepturile prevăzute de lege pentru cei care execută, la locul de muncă pedeapsa. Soluția comunicată mai sus are ca temelie art. 130 din Codul muncii în care se prevede că unitatea poate desfășura contractul de muncă persoanei arestate mai mult de 60 de zile (lit. j). Faptele sancționate cu închisoare fiind mai grave decît cele sancționate cu executarea pedepsei la locul de muncă, apare justificată soluția ca, în asemenea cazuri, să se lase unității competența de a decide dacă desfășure sau nu contractul de muncă al celor în cauză, așa cum Codul muncii o stabilește pentru situațiile prevăzute la lit. j a art. 130.

● **MARIA SPANDONIDE, București** — Pentru promovarea în funcția de economist principal este necesară o vechime minimă în specialitate, în funcții economice pentru care este prevăzută cerința absolvirii învățămîntului superior, de cel puțin 8 ani. Perioadele lucrate în funcțiile de calculator și muncitor primitor-distribuito

nu se includ în vechimea în specialitate economică (medie), iar perioada cînd ați lucrat în funcția de contabil poate fi luată în considerare numai în proporție de 50%.

● **PANAIT DOBREANU, Ploiești** — Condițiile de studii și vechime necesare pentru ocuparea funcției de contabil șef secție de gr. II au fost prevăzute în indicatorul-nomenclator dat în aplicare H.C.M. nr. 914/1968. Acest indicator este și în prezent în vigoare, deoarece nu s-a emis nici un alt act normativ în aplicarea art. 67 din Legea nr. 12/1971. Din datele ce ne-ați comunicat rezultă că îndepliniți condițiile legale de ocuparea funcției sus-menționate care nu este prevăzută expres în anexa nr. 2 la Legea nr. 12/1971.

● **ELENA CIOCA, Tirgu Mureș** — Personalul muncitor care se află în concediu medical sau pentru îngrijirea copilului bolnav, are dreptul ca pe lângă indemnizația materială (ajutorul) acordată pe linia asigurărilor sociale de stat să primească — separat — suma corespunzătoare majorării lunare a retribuției prevăzute de Decretul nr. 46/1982.

● **DAN MIHAIL BĂSCLEANU, Mangalia** — Din extrasul carnetului dv. de muncă rezultă că nu aveți vechimea minimă în specialitate pentru a ocupa funcțiile de șef serviciu personal, învățămînt, retribuire sau de șef birou desfacere sau import-export. Perioadele cît ați lucrat în calitate de corector și tehnoredactor nu se includ în vechimea în specialitate necesară pentru ocuparea funcțiilor susmenționate. Menționez că funcțiile de șef birou desfacere sau de import-export, la o unitate de gr. I, pot fi ocupate numai de cadrele absolvente ale învățămîntului superior economic și nu ale învățămîntului superior juridic.

● **ALEXANDRU BĂLAN, Bucecea, Botoșani** — Potrivit prevederilor art. 63 din Legea nr. 12/1971 organele de conducere ale ministerelor și celorlalte organe centrale pot reduce vechimea minimă în specialitate cerută pentru ocuparea unor funcții de conducere cu cel mult doi ani pentru cadrele tinere care îndeplinesc condițiile de studii, au dovedit competență și au obținut rezultate deosebite în activitatea practică. Vechimea ca lucrător comercial și în alte funcții similare nu se ia în considerare la stabilirea vechimii în specialitate ca tehnician veterinar.

● **NICOLAE I. NEAGU, Mizil** — La I.U.T. Buzău, unde ați lucrat pînă la transferarea dv. în interesul serviciu-

lui, ați avut format dosarul pentru alocația de stat pentru copii, beneficiind de acest drept pînă la transferare. La unitatea unde ați fost transferat nu ați solicitat acest drept pînă în luna Ianuarie a.c. Intrucît în situația dv. dreptul era stabilit pe baza dosarului întocmit în conformitate cu prevederile Decretului nr. 246/1977, puteți solicita, în temeiul art. 176 din Codul muncii, plata alocației de la data transferării.

● **ILIE I. BĂLAN, Calafat** — Funcțiile de șef secție și șef birou aprovizionare-desfacere-transporturi nefiind funcții echivalente, iar dv. neavînd o vechime de cel puțin trei ani în funcția de șef secție, n-a fost posibil ca prin aplicarea prevederilor anexei b la Decretul nr. 100/1979 să vi se mențină retribuția tarifară avută anterior transferării. Potrivit datelor ce ne-ați comunicat rezultă că retribuția tarifară ce trebuie luată în considerare este de 3200 lei lunar, respectiv retribuția avută anterior promovării dv. din funcția de șef atelier în aceea de șef de secție.

● **NICOLAE DIACONU, Constanța** — Persoana îndreptățită să beneficieze de diferența de retribuție prevăzută de art. 74 din Legea nr. 57/1974, ocupînd temporar o funcție de conducere, are dreptul și la adaosul cuvenit în funcție de depășirea Indicatorilor de plan în raport de care se acordă retribuția. Condițiile de acordare a retribuției sînt cele prevăzute pentru funcția ocupată temporar.

● **ION PĂSĂRIN, Tîceni** — Față de prevederile art. 7 din Decretul nr. 246/1979 personalul care nu a cerut alocația de stat pentru copii decît după 5 luni de la încadrarea cu contract de muncă pe durata nedeterminată (în loc de trei luni) beneficiază de acest drept cu începere de la 1 al lunii următoare întocmirii dosarului și aprobării prevăzute la art. 16. Personalul transferat care la vechiul loc de muncă a beneficiat de alocație, avînd întocmit dosarul necesar, beneficiază la noul loc de muncă de acest drept din luna următoare transferării chiar dacă a solicitat alocația după cîteva luni de la transferare. Personalul care solicită alocația de stat pentru copii după nouă luni de la reîncadrarea cu contract de muncă pe durată nedeterminată, are drept la alocație în cîntut integral, intrucît au trecut trei luni de la reîncadrare, cînd n-are drept la alocație și 6 luni cînd trebuia să primească numai 50% din drepturi.

● **ANA MOCANU, Focșani** — Conform reglementării în vigoare, acordarea zilei libere în fiecare lună este condiționată de realizarea indicatorilor de plan prevăzuți pentru luna anterioară acordării zilei libere.

Tea
prezentăm

INSTITUTUL DE CERCETARE

ȘTIINȚIFICĂ ȘI INGINERIE TEHNOLOGICĂ PENTRU MAȘINI-UNELTE ȘI AGREGATE „TITAN“ — BUCUREȘTI

Institutul „Titan“ coordonează activitatea de concepție a mașinilor-unelte care se produc în România, în special în cadrul întreprinderilor aparținând Centralei industriale de mașini-unelte, dar și pentru alte întreprinderi.

Institutul își desfășoară activitatea în colaborare cu toate întreprinderile constructoare de mașini-unelte din țară, având filiale pe lângă principalele întreprinderi din subramură (Sibiu, Cluj-Napoca, Oradea, Arad, Iași, Timișoara, Tg. Jiu, Baia Mare, Tîrgoviște). Atât la București, cât și la filiale, se execută lucrări de cercetare și proiectare în scopul lărgirii paletelor de mașini-unelte, a modernizării și îmbunătățirii tipurilor existente în fabricație, a proiectării de mașini-unelte agregate, linii de transfer și alte mașini-unelte pe baza temelor solicitate de diferite ramuri industriale. Se realizează, de asemenea, asimilări de componente pentru mașini-unelte, instalații de automatizare cu manipolatoare, sisteme de transport a pieselor etc. în scopul reducerii importurilor și creșterii gradului de automatizare a proceselor de producție. Toate lucrările ce intră în planul institutului sînt prevăzute a se finaliza cu produse fizice omologate sau recepționate de beneficiar.

Pentru atingerea acestui scop, Institutul este dotat la București și o parte din filiale (Arad, Cluj-Napoca și în construcție la Iași) cu secții și ateliere de prototipuri și microproducție în care se execută prototipurile noilor tipuri de mașini-unelte și ale elementelor de completare dezvoltate în cadrul institutului. Astfel, în cîincinalul 1976—1980 au fost elaborate proiectele pentru 900 mașini-unelte de bază și pentru 51 categorii de componente mecanice, hidraulice și pneumatice (șuruburi cu bile, ghidaje cu role, lanțuri portcabluri, cuplaje frontale, cuplaje electromagnetice, servomotoare cu turație ridicată, universale hidraulice, elemente hidraulice de presiune înaltă, dispozitive de coplat etc.). Dintre realizările deosebite ale Institutului în anul 1981 menționăm următoarele:

- mașini de găurit vertical cu comandă numerică specializate în prelucrarea inelelor de rulmenți grei cu diametrele maxime de 1500 mm și 2500 mm;
- strung carusel cu magazin de scule cu comandă numerică pentru prelucrarea de piese cu diametrul maxim de 2700 mm;
- familie de strunguri carusel cu două platouri;
- diverse mașini agregat și linii transfer (linia automată de prelucrat chiulasa de la motor DACIA 1300, linia automată de prelucrat carter motor

DACIA 1300, agregat de prelucrat carcase de motoare electrice etc.);

— diverse mașini-unelte speciale (mașini de rectificat inele de rulmenți, mașini de șanfrenat prin rabotare sau frezare table lungi etc.);

— diverse mașini-unelte de deformare-presare (presă de ștanțat fin, presă multipozițională cu transfer etc.);

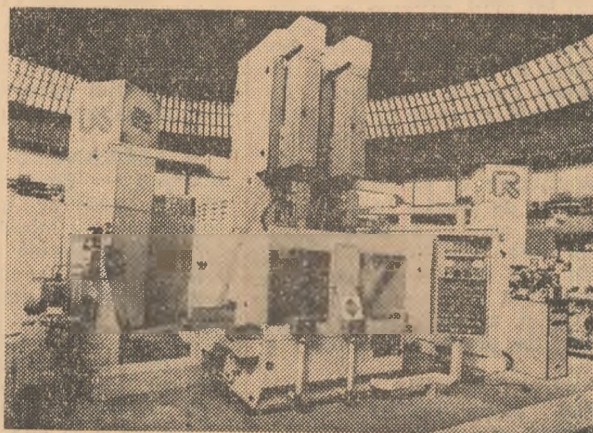
— elaborarea unor tehnologii noi de prelucrare (pentru realizarea cremalierelor de precizie, pentru execuția tuburilor flexibile autoportante etc.).

S-au realizat, de asemenea, sisteme complexe de mașini pentru prelucrarea unor familii de piese de tip arbori, roți dințate, carcase prevăzute cu palete schimbabile și alimentatoare automate, precum și centre de prelucrare cu magazine de capete multi-broșe.

Institutul desfășoară, de asemenea, o bogată activitate de engineering pentru întreprinderile constructoare de mașini pentru automatizarea și robotizarea fabricației bazate pe roboți industriali cu comandă cu minicalculator și elemente de automatizare dezvoltate de institut.

Avînd o experiență de peste 20 de ani în construcția mașinilor-unelte, institutul poate rezolva, în condiții de economicitate maximă, orice cerere de sisteme tehnologice complexe.

Ion VASILESCU

Mașină de honuit cămăși
Dacia 1300